

MØRE OG ROMSDAL REVISJON IKS

Møre og Romsdal Revisjon IKS

Vedlikehold av skolebygg

Vedlikehold av skolebygg

19.05.2017

Forord

Møre og Romsdal IKS har utført denne forvaltningsrevisjonen etter vedtak KO-40/16 i kontrollutvalget i Møre og Romsdal fylkeskommune.

Forvaltningsrevisjon er en lovpålagt oppgave som kontrollutvalget har ansvar for å se til at blir gjennomført. Forvaltningsrevisjon er hjemla i Kommunelova § 77 nr. 4 og § 78 nr. 2, jf. forskrift om kontrollutvalg kapittel 5 og forskrift om revisjon i kommuner og fylkeskommuner kapittel 3. I kommunelova er forvaltningsrevisjon definert som systematiske vurderinger av økonomi, produktivitet, måloppnåing og virkninger ut fra kommunestyret sine vedtak og forutsetninger.

Rapporten summerer opp resultatene fra Møre og Romsdal IKS si undersøkelse «Vedlikehold av skolebygg». Revisjonen er utført av Ingvild Bye Fugelsøy og Tonje Skarvøy Stene i perioden februar til mai 2017.

Møre og Romsdal IKS ønsker å takke administrasjonen i Møre og Romsdal fylkeskommune for godt samarbeid.

Kristiansund, 19.mai 2017
Møre og Romsdal Revisjon IKS

Rolf Kåre Sæther
Oppdragsansvarlig revisor

Ingvild Bye Fugelsøy
Forvaltningsrevisor

Marianne Hopmark
Fagansvarlig forvaltningsrevisjon

Tonje Skarvøy Stene
Forvaltningsrevisor

Sammendrag

Vi har utført dette forvaltningsrevisjonsprosjektet på bestilling fra kontrollutvalget i Møre og Romsdal fylkeskommune. Vi så tidlig i vår gjennomgang at det forgår et omfattende arbeid i forbindelse med eiendomsforvaltning i fylkeskommunen. På bakgrunn av dette tok vi kontakt med kontrollutvalget for å orientere om situasjonen og stilte spørsmål om de ønsket å endre på bestillingen. Kontrollutvalget ønsket å opprettholde bestillingen slik den lå, for å skaffe seg informasjon om dagens situasjon innen eiendomsforvaltningen. Dette fører til at en del forhold kan ha endret seg før ferdigstilling av rapporten og før politisk behandling.

Problemstillinger i prosjektet:

1. Har fylkeskommunen overordna politisk vedtatt mål for eiendomsforvaltningen av sine skolebygg? Rapporterer administrasjonen om eiendomsforvaltningen av skolebygg til politisk nivå i tilstrekkelig grad?
2. Har fylkeskommunen et rasjonelt system for kartlegging, planlegging og styring av vedlikehold på skolebygg?
3. Har fylkeskommunen et internkontrollsystem for å sikre at relevant HMS- krav for skolebygg blir fulgt?
4. Har fylkeskommunen et godt, verdibevarende vedlikehold av sine skolebygg?

Revisjonskriterier i prosjektet er utledet fra:

- NOU 2004:22 Velholdte bygninger gir mer til alle
- KS: Bedre eiendomsforvaltning og vedlikehold: En veileder for folkevalgte og rådmenn
- KOBE: En god kommunal eiendomsforvaltning, Fordypning for folkevalgte
- Multiconsult og PriceWaterhouseCoopers (2008). Vedlikehold i kommunesektoren. Fra forfall til forbilde.
- Opplæringslova og rundskriv Udir-4-2014
- Internkontrollforskriften
- Interne HMS-retningslinjer i Møre og Romsdal fylkeskommune

Møre og Romsdal fylkeskommune har tilsluttet seg kriteriene for god eiendomsforvaltning i en høring av NOU 2004:22 Velholdte bygninger gir mer til alle i 2005.

Funn og vurderinger

God kommunikasjon mellom folkevalgt eier, operativ leder og eiendomsforvalter er sentralt for å få til et godt verdibevarende vedlikehold.

For å ha et rasjonelt system for planlegging og styring av eiendomsforvaltningen bør det tas utgangspunkt i overordna vedtatte mål og strategier for vedlikehold i fylkeskommunen.

Før vedtaket om eiendomsstrategien i april 2017 hadde ikke fylkeskommunen politiske vedtatte mål for eiendomsforvaltningen.

Siden det ikke har vært vedtatte mål for eiendomsforvaltningen, har heller ikke fylkeskommunen rapportert til politisk nivå i den betydning kriterier for god eiendomsforvaltning legger opp til. Ifølge eiendomsstrategien skal det rapporteres på dette i framtiden. Når det vil være mulig for administrasjonen å rapportere på alle de elementene de har skissert i eiendomsstrategien er uklart.

Vedlikehold har vært styrt etter økonomi. Fylkesrådmannen har disponert hvordan midlene til vedlikehold skal brukes innen en overordnet ramme til fellesutgifter i fylkeskommunen. I 2015 ble det for første gang gjennomført en tilstandskartlegging. Før dette har vedlikehold ikke vært basert på objektive vurderinger av tilstand. En ny tilstandskartlegging ble gjennomført i 2016. Etter vedtatt eiendomsstrategi skal dette gjennomføres årlig i en periode framover for å forbedre kvaliteten i målingen. Vi ser positivt på denne utviklingen.

Basert på tilstandskartleggingen og avviksrapportering har administrasjonen utarbeidet en femårig vedlikeholdsplan. Hvordan denne vedlikeholdsplanen skal utføres videre framstår som noe uklart. Både investering og drift blir omtalt som vedlikehold i denne planen. Dette gjøres for øvrig også i økonomiplan 2017-2020, investeringsplan 2017-2026 og investeringsprogram.

Eiendomsstrategien legger opp til en planhierarki som gjør at det vil bli tydeligere sammenheng mellom overordna mål og hvordan fylkeskommunen skal jobbe for å nå disse målene helt ned på skolenivå.

Dagens organisering framstår ikke som tydelig. Ansvar- og rollefordelingen er ikke klar. Det er viktig at fylkeskommunen sikrer god kompetanse i alle ledd. Eiendomsstrategien legger opp til at organiseringen skal endres og ansvar og roller skal bli klarere definert. Det er mange prosesser som skal gjennomføres før dette eventuelt er på plass.

Vi refererer det fylkeskommunen selv skriver i eiendomsstrategien:

«Dei viktigaste grepa for eigedomsforvaltninga er å tydeleg skilje mellom rollene til aktørane, definere kven som har overordna ansvar for porteføljen samt å få ein tydeleg samanheng mellom planverket for eigedomsforvaltninga og sørgje for at eigedomsforvaltninga nyttar anerkjente standardar (Norsk Standard) som grunnlag for arbeidet».

Vi vurderer på denne bakgrunn at Møre og Romsdal fylkeskommune ikke har et rasjonelt system for planlegging og styring av vedlikehold på skolebygg. Eiendomsstrategien vil kunne endre systemet for planlegging og styring, men dette ligger fram i tid.

HMS- rammeverket som fylkeskommunen benytter i sin interkontroll sammen med avvik- og forbedringsverktøyet RiskManger vurderer vi som gode system. Det sikrer at det foreligger skriftlig beskrivelse av de områdene som internkontrollforskriften krever at det er skriftlig beskrivelse av.

Fylkeskommunen eller skoleeier har et system for å følge opp resultatene fra vurderingen av om skolene har tilfredsstillende HMS-dokumentasjon. Våre funn viser imidlertid at ikke alle skolene har tatt i bruk systemet, og fylkesrådmannen følger ikke godt nok opp disse skolene.

Vi vurderer derfor at fylkeskommunen ikke har et fullt ut forsvarlig system for å sikre at relevante HMS- krav for skolebygg blir fulgt.

Fylkeskommunen har over flere år ikke prioritert det løpende og preventive vedlikeholdet i tilstrekkelig grad, og dette har ført til at fylkeskommunen i ettertid av tilstandskartleggingen fra 2015 har gjennomført «akuttiltak/brannslukking». Vi vurderer på denne bakgrunn at fylkeskommunen ikke har et godt og verdibevarende vedlikehold av sine skolebygg.

Med eiendomsstrategien ligger forholdene mer til rette enn tidligere for at fylkeskommunen over tid kan sørge for et godt og verdibevarende vedlikehold.

Vi konkluderer med at fylkeskommunen har kommet et stykke på vei, men har fortsatt en vei å gå for å nå målet om godt vedlikeholdte skolebygg.

Innhold

1	Innledning.....	1
1.1	Bestilling og bakgrunn	1
1.2	Kommunal eiendomsforvaltning – hva er utfordringa?	1
1.3	Formål og problemstillinger	4
1.4	Revisjonskriterier.....	4
1.5	Avgrensinger og begrepsdefinisjoner.....	5
1.5	Metode	6
2	Problemstilling 1: Mål og planer for vedlikehold	7
2.1	REVISJONSKRITERIER	7
2.2	FUNN	8
2.3	REVISORS VURDERING.....	9
3	Problemstilling 2: System for kartlegging, planlegging og styring av vedlikehold	10
3.1	REVISJONSKRITERIER	10
3.2	FUNN	11
3.3	REVISORS VURDERING.....	16
4	Problemstilling 3: Internkontroll som sikrer at relevante HMS-krav følges.....	17
4.1	REVISJONSKRITERIER	17
4.2	FUNN	18
4.3	REVISORS VURDERING.....	23
5	Problemstilling 4: Godt og verdibevarende vedlikehold.....	24
5.1	REVISJONSKRITERIER	24
5.2	FUNN	24
5.3	REVISORS VURDERING.....	25
6	Konklusjon	26
7	Høring	28
	Vedlegg 1: Revisjonskriterier	I
	Vedlegg 2: Diverse HMS tabeller.....	XII
	Vedlegg 3: Høringssvar fra fylkesrådmannen.....	XIII

Figurer og tabeller

Figur 1. Verdibevarende vedlikehold - prinsippskisse.....	5
Figur 2. Status på skolene sitt lokale HMS-system, dokumentasjon for 2016.....	19
Figur 3. Resultat - dokumentevaluering: Prosentvis fordeling av fargekoder per år for alle sektorene samlet (Utdanning, tannhelse og sentraladministrasjonen).....	22
Tabell 1. Ansvars- og oppgavefordeling i eiendomsforvaltningen.....	11
Tabell 2. Budsjett og regnskap til vedlikehold i fylkestingsramme D01 2014-2017.	11
Tabell 3. Drifts- og vedlikeholdsbevilgninger for 2017.....	13

1 Innledning

1.1 Bestilling og bakgrunn

Denne forvaltningsrevisjonen er utført på oppdrag fra kontrollutvalget i Møre og Romsdal fylkeskommune. Kontrollutvalgets sekretariat utarbeidet i samarbeid med revisjonen en skisse i tilknytning til prosjektet som ble gjennomgått og behandlet i kontrollutvalgets møte den 28.09.16 i sak KO-40/16.

Vi så tidlig i vår gjennomgang at det forgår et omfattende arbeid i forbindelse med eiendomsforvaltning i fylkeskommunen. På bakgrunn av dette tok vi kontakt med kontrollutvalget 16.februar 2017 for å orientere om situasjonen og stilte spørsmål om de ønsket å endre på bestillingen. Kontrollutvalget ønsket å opprettholde bestillingen slik den lå, for å skaffe seg informasjon om dagens situasjon innen eiendomsforvaltningen. Dette fører til at en del forhold kan ha endret seg før ferdigstilling av rapporten og før politisk behandling.

Bakgrunn

Per i dag har Møre og Romsdal fylkeskommune en bygningsmasse som utgjør 212.570 kvm. Disse er fordelt på 162 bygg. Bygningsmassen består av 23 videregående skoler/fagskole og utgjør ca. 90 % av all bygningsmassen. I KO sak 23/16 behandlet kontrollutvalget en statlig tilsynsrapport fra Arbeidstilsynet sitt tilsyn ved Kristiansund videregående skole. På bakgrunn av tilsynets funn vedtok kontrollutvalget at det skulle settes i gang en nærmere undersøkelse av om prosess og rutiner rundt avdekking, planlegging og utbedring av nødvendig vedlikeholdsbehov ved de fylkeskommunale skolebyggene er tilstrekkelig.

1.2 Kommunal eiendomsforvaltning – hva er utfordringa?

Norske kommuner og fylkeskommuner forvalter store verdier i form av eiendommer og bygninger. Bygningsmassen er en av flere avgjørende innsatsfaktorer for alle kommunal tjenesteproduksjon.

KS-rapporten «Vedlikehold i kommunesektoren – Fra forfall til forbilde» fra 2008 viste at det er store utfordringer med mangelfullt vedlikehold og store oppgraderingsbehov knyttet til skolebygg, aldershjem og barnehager i norske kommuner. Etterslepet på bygnings vedlikehold på landsbasis er stort. I KS-rapporten ble det anslått at vedlikeholdsetterslepet i den kommunale bygningsmassen var estimert fra ca. 94 til 142 milliarder kroner.

Eiendomsforvaltning er i mindre grad lovregulert enn mange andre områder innenfor den kommunale forvaltningen.

Det er opp til den enkelte kommune å avgjøre hvordan eiendomsmassen skal forvaltes, men det finnes flere lover som regulerer krav til bygg og til den virksomhet som drives der. Slike krav har betydning for utforming av nye bygg og for hva som må holdes vedlike i eksisterende bygg.

Hva som er god og mindre god eiendomsforvaltning er i utgangspunktet et faglig spørsmål. Selv om det ikke er direkte fastsatt i lov eller forskrift, finnes det flere dokumenter som gir faglig anerkjente føringer for hva som er god eiendomsforvaltning, og nødvendigheten av slike føringer. Like viktig som de faglige kravene, er imidlertid de overordnede politiske målene som ligger til grunn for eierskapet, og som forvaltningen derfor må måles etter.

De overordnede målene trengs også for å kunne balansere og konkretisere en del faglige kriterier, som for eksempel krav til kvalitet og arealbruk sett opp mot brukerbehov og kostnader.

Regjeringen oppnevnte i 2003 et utvalg som skulle gjennomgå og evaluere eiendomsforvaltningen i kommuner og fylkeskommuner. Rapporten fra utvalget var på høring til kommuner i 2004. Fylkesutvalget behandlet i sak U-5/05 denne høringen og tilsluttet seg kriteriene for god eiendomsforvaltning som utvalget foreslo. Eiendomsforvaltningsutvalget avga sin rapport NOU 2004:22 "Velholdte bygninger gir mer til alle" i 2004. Utgangspunktet for dette forvaltningsrevisjonsprosjektet er NOU¹ 2004:22 som er en sentral utredning og veiledning for kommunens arbeid på dette området.

God eiendomsforvaltning definerer utvalget på denne måten:

God eiendomsforvaltning er å gi brukerne gode og effektive bygg til lavest mulig kostnad. Dette innebærer å skape mulige rammevilkår for brukernes virksomhet over tid.

I NOU 2004:22 er det listet opp fire kriterier for god eiendomsforvaltning:

- 1) *Det foreligger overordnede politiske bestemte mål for eiendomsforvaltningen.*
- 2) *Det foreligger et rasjonelt system for planlegging og styring av eiendomsforvaltningen*
- 3) *Generelle delkriterier:*
  - 3.1 *Tilfredsstillende prioriterte brukerbehov*
  - 3.2 *Effektiv arealutnyttelse*
  - 3.3 *Godt, verdibevarende vedlikehold*
  - 3.4 *Kostnadseffektiv eiendomsforvaltning*
  - 3.5 *Måltrettet utvikling av eiendommens kvaliteter*
  - 3.6 *En hensiktsmessig organisering av eiendomsforvaltningen*
  - 3.7 *Riktig økonomiske rammebetingelser tilpasset eiendomsforvaltningens langsiktige karakter*
- 4) *Lovpålagte krav overfor eier og bruker blir ivaretatt*

De overordnede måla i punkt 1 bør omfatte de generelle delkriteriene i punkt 3.

---

¹ NOU: Norges Offentlige Utredninger

KS har utarbeidet en rettleider for «Bedre eiendomsforvaltning og vedlikehold. En veileder for folkevalgte og rådmenn». Her fremheves betydningen av et løpende, verdibevarende vedlikehold av bygninger.

Ifølge denne rettleideren kan det være vanskelig for kommunene å få tatt igjen alle nedprioriterte oppgaver innenfor et budsjett år. Hver kommune/ fylkeskommune må derfor ta nødvendige utbedringer inn i økonomiplanene, og utføre et planlagt vedlikehold over flere år. Ved manglende eller lavt vedlikehold, kan et bygg være nedslite tidligere enn beregnet. Det kan også medføre at fylkeskommunene blir nødt til å gjennomføre akutt tiltak som krever ekstraordinære bevilgninger. Manglende vedlikehold kan også føre til en tidligere totalrehabilitering av bygg, som ofte må lånefinansieres. Med lånene øker driftsutgiftene i form av renter og avdrag. Ifølge rettleideren kan dette utgjøre langt høyere årlige kostnader per kvadratmeter enn det planmessige vedlikehold villa ha medført.

Sammenheng mellom rehabilitering og vedlikehold

I tillegg til drift og vedlikehold har fylkeskommunen også ansvar for rehabilitering av skolebyggene. Rehabilitering av fylkeskommunale skolebygg kan lånefinansieres.

Vedlikehold hører hjemme i fylkeskommunens driftsregnskap og rehabilitering hører hjemme i investeringsregnskapet. Dette følger av Kommunelovens økonomibestemmelser. Fylkeskommunen skal legge til grunn standarder for god kommunal regnskapsskikk når det vurderes om arbeidet er rehabilitering eller vedlikehold. Den meste aktuelle standarden er en foreløpig standard for god kommunal regnskapsskikk, KRS nr. 4 Avgrensning mellom driftsregnskapet og investeringsregnskapet (GKRS 2009).

I økonomihandbok til Møre og Romsdal fylkeskommune står det under kapittel 5.15.5 "Vedlikehold eller påkostnad:"

"Vedlikehold gjort for å rette på alminnelig slitasje er ei driftsutgift og skal først i driftsregnskapet. Større vedlikeholdsarbeid/ominnreiing som klart aukar bygninga/anlegget sin bruksverdi skal først i investeringsregnskapet."

1.3 Formål og problemstillinger

Formålet med dette prosjektet er ifølge vedtak i kontrollutvalget og fylkestinget å undersøke om prosess og rutiner omkring avdekking, planlegging og utbedring av nødvendig vedlikehold av skolebyggene er tilstrekkelig.

Problemstillinger

Det er valgt følgende problemstillinger i prosjektet:

1. Har fylkeskommunen overordna politisk vedtatt mål for eiendomsforvaltningen av sine skolebygg? Rapporterer administrasjonen om eiendomsforvaltningen av skolebygg til politisk nivå i tilstrekkelig grad?
2. Har fylkeskommunen et rasjonelt system for kartlegging, planlegging og styring av vedlikehold på skolebygg?
3. Har fylkeskommunen et internkontrollsystem for å sikre at relevant HMS- krav for skolebygg blir fulgt?
4. Har fylkeskommunen et godt, verdibevarende vedlikehold av sine skolebygg?

1.4 Revisjonskriterier

Revisjonskriterier er en samlebetegnelse på de krav, normer og /eller standarder som benyttes som grunnlag for revisjonens vurderinger. Revisjonskriteriene skal være begrunnet i og utledet fra autoritative kilder innenfor det reviderte området.

Revisjonskriteriene i denne undersøkelsen er utledet fra følgende kilder:

- NOU 2004:22 Velholdte bygninger gir mer til alle
- KS: Bedre eiendomsforvaltning og vedlikehold: En veileder for folkevalgte og rådmenn
- KOBE: En god kommunal eiendomsforvaltning, Fordypning for folkevalgte
- Multiconsult og PriceWaterhouseCoopers (2008). Vedlikehold i kommunesektoren. Fra forfall til forbilde.
- Opplæringslova og rundskriv Udir-4-2014
- Internkontrollforskriften
- Interne HMS-retningslinjer i Møre og Romsdal fylkeskommune

En nærmere utledning av revisjonskriterien er omhandlet i vedlegg 1 til denne rapporten. Utledelede revisjonskriterier står under hver problemstilling.

1.5 Avgrensinger og begrepsdefinisjoner

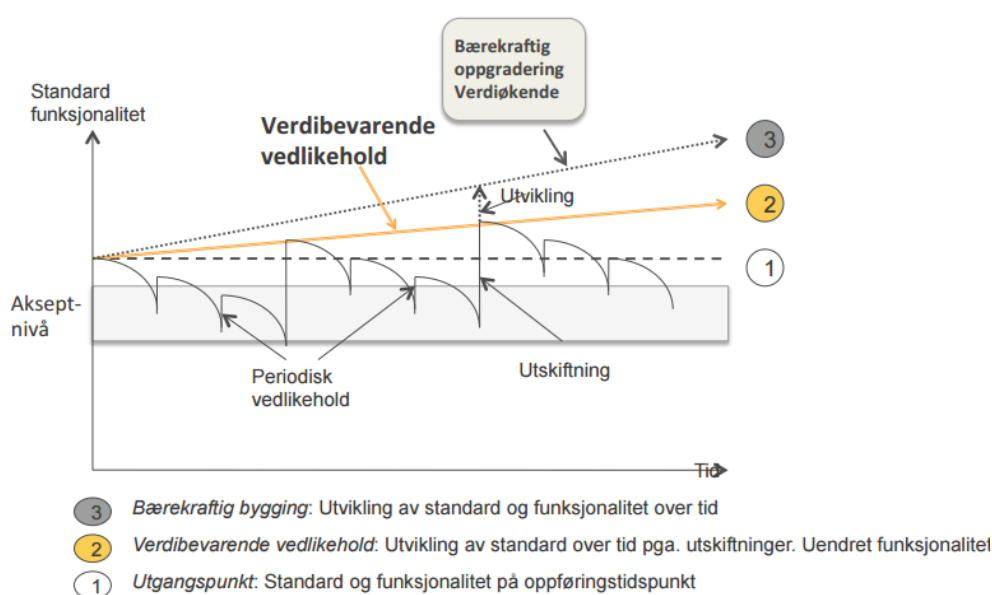
Avgrensninger

I problemstilling 4 avgrensner vi på å se på overordnet nivå hvilket system fylkeskommunen har for at HMS krav blir fulgt på skolene. I undersøkelsen har vi ikke sett nærmere på etterlevelsen av regelverket.

Begrepsdefinisjoner

Verdibevarende vedlikehold er en kontinuerlig oppgradering til dagens standard, dvs. at byggets standard øker over tid. Dette blir illustrert i følgende prinsippskisse:

Figur 1. Verdibevarende vedlikehold - prinsippskisse

FDV er en forkortelse for forvaltning, drift og vedlikehold. Når forkortelsen FDVU benyttes, inkluderes også utvikling.

Facilit FDVU er det verktøy eller program som fylkeskommunen bruker til å dokumentere, administrere, lede, planlegge, og organisere aktiviteter, aktører og fasiliteter innen FDVU-området.

RiskManager er et elektronisk forbedrings- og avvikssystem for bruk innen HMS- område og som fylkeskommunen har brukt siden 2014.

1.5 Metode

I arbeidet med dette prosjektet har vi benyttet dokumentanalyse og intervju som metoder for å innhente nødvendige data. Forvaltningsrevisjonsprosjektet er gjennomført i tråd med RSK 001 Standard for forvaltningsrevisjon, som definerer hva som er god kommunal revisjonsskikk i forvaltningsrevisjon.

Ved å kombinere ulike metoder for å belyse aktuelle områder kan vi få beskrivelser fra forskjellige synsvinkler. Dersom inntrykket av et område er det samme ved å bruke ulike metoder, styrkes kvaliteten og gyldigheten til undersøkelsen. Ulike metoder bidrar også til at man får en mer utfyllende og helhetlig forståelse av det området som studeres.

Dokumentanalyse

Vi har gjennomgått aktuelle dokumenter innhentet fra fylkeskommunen og fra fylkeskommunens nettside. Vi har på forespørsel mottatt alle ønskede dokumenter og svar på våre spørsmål fra kontaktperson for dette prosjektet

Intervju

Det er gjennomført tre samtaler/intervju i forbindelse med denne undersøkelsen. Det er skrevet referat fra intervjuene som er verifisert i ettertid.

- Bygg- og vedlikeholdssjef
- Rådgiver ved personalavdelingen
- Fylkeskasserer

2 Problemstilling 1: Mål og planer for vedlikehold

I dette kapitlet redegjøres det for revisjonskriteriene, funn og vurderinger i forbindelse med problemstilling 1.

2.1 REVISJONSKRITERIER

I revisjonskriteriene² henvises det til et overordnet kriterium om at god eiendomsforvaltning innebærer at det bør foreligge et rasjonelt system for planlegging og styring. Dette innebærer blant annet å planlegge aktiviteter og ressursbruk ut fra vedtatte mål. Oversikten nedenfor viser den første problemstillingen med tilhørende revisjonskriterier.

Problemstilling 1	Revisjonskriterier
Har fylkeskommunen overordna politisk vedtatte mål for eiendomsforvaltninga av skolebygg?	<p>Målene bør omfatte:</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Tilfredsstillende prioriterte brukerbehov ○ Effektiv arealutnyttelse ○ Godt, verdibevarende vedlikehold ○ Kostnadseffektiv eiendomsforvaltning ○ Målrettet utvikling av eiendommens kvaliteter ○ En hensiktsmessig organisering av eiendomsforvaltningen ○ Riktig økonomiske rammebetingelser tilpasset eiendomsforvaltningens langsiktige karakter

Problemstilling 1	Revisjonskriterier
Rapporterer administrasjonen om eiendomsforvaltningen av skolebygg til politisk nivå?	<p>Rapporteringen til politisk nivå bør inneholde:</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Oversikt over alle skoler med tilhørende areal og arealutnyttelse (areal per bruker) ○ Ansvar fordelt mellom eier, forvalter og bruker/rektor ○ Byggets tilstand ○ Inneklima ○ Brukbarhet (planløsning, fleksibilitet, tilpasset funksjonshemmede) ○ Brannrisiko ○ Fuktskaderisiko ○ Innbruddssikkerhet ○ Offentlige pålegg ○ Kostnad for utbedring ○ Prioritering

² Se vedlegg 1

2.2 FUNN

2.2.1 Plandokumenter for vedlikehold av fylkeskommunale skolebygg

En gjennomgang av fylkeskommunen sine styringsdokumenter viser at fylkeskommunen ikke har hatt vedtatte overordnede mål for eiendomsforvaltningen, som administrasjonen har styrt etter. Det styres gjennom regnskaps- og økonomirapportering fra administrasjonen til politisk nivå. Vi har i samtale med sjef for bygg- og vedlikeholdsseksjonen fått bekreftet at det ikke fantes politisk vedtatte mål og plandokumenter for eiendomsforvaltning på det tidspunkt revisjonen hadde samtaler med bygg- og vedlikeholdsseksjonen. Enkelt elementer i et overordnet styringsgrunnlag var på plass. Det gjelder for eksempel regional delplan for klima og energi som sier at klimagassutsleppet i byggesektoren og elektrisitetsforbruket skal ned i Møre og Romsdal. I tillegg har fylkestinget vedtatt et mål om at alle enheter i Møre og Romsdal Fylkeskommune skal være miljøsertifisert³.

I august 2015 vedtok fylkesrådmannen oppstart med arbeidet for å få utarbeidet en eiendomsstrategi. I strategien skulle fylkeskommunen tilnærme seg kriteriene for god eiendomsforvaltning som fylkesutvalget gav sin tilslutning til i 2005. 3.april vedtok fylkesutvalget eiendomsstrategien i U-24/17. I saksframlegget til eiendomsstrategien redegjør fylkesrådmannen for saksbehandlingen:

«Det ligg til fylkesutvalet som fylkeskommunen sitt «driftsstyre» å gjere vedtak om den strategiske innretninga på eigedomsstrategien. Basert på fylkesutvalet sitt vedtak om eigedomsstrategi og dei budsjettvedtak fylkestinget gjer kvart år skal fylkesrådmannen utarbeide handlingsplanar. I dette ligg og at fylkesrådmannen på vanleg måte fastsett dei administrative ressursane, her også den organiseringa, som skal nyttast».

Målet med saken om eiendomsstrategien var å fastsette politiske mål for eiendomsforvaltningen i tråd med kriterier for god eiendomsforvaltning i NOU 2004:22 (U-24/17).

2.2.2 Rapportering om eiendomsforvaltningen til politisk nivå

Bygg- og vedlikeholdsseksjonen gjennomførte høsten 2015 en enkel tilstandsanalyse for alle skolebyggene sammen med driftslederne på de ulike videregående skolene. Tilstandsregistreringen inneholdt oversikt over alle bygg, brutto areal og byggeår ved den enkelte skole. I tillegg ble det foretatt diverse vurderinger vedrørende byggene sin tilstand på kontrollområder som innemiljø, brukbarhet, brannrisiko, fuktskaderisiko, innbruddssikkerhet, offentlige pålegg og beregnede utbedringskostnader. Tilstandskartleggingen avdekket et vesentlig vedlikeholdsetterlep. Det ble fremmet som en sak for fylkestinget i april 2016 (T-15/16) som vedtok det skulle utarbeides en femårig vedlikeholdsplan for å lukke de mest alvorlige avvikene.

Denne vedlikeholdsplanen ble det orientert om i «styringsgruppen for byggeprosjekt i januar 2017, og er ikke rapportert videre til politisk nivå.

³ U-sak 107/08 og HMS- Årsrapport for 2016 som viser at 16 av 23 skoler er miljøfyrtårnvirksomheter.

Høsten 2015/vår2016 ble det gjennomført en ny kartlegging av all bygningsmasse ved de videregående skolene i Møre og Romsdal. Denne tilstandsanalysen har ikke vært til behandling i fylkestinget som egen sak, men ble kort omhandlet i forbindelse med sak T-44/16 den 13.6.2016 i tilknytning til *Investeringsplan for fylkeskommunale bygninger*. Investeringsplanen inneholder en post til generelt vedlikehold på 300 millioner kroner i perioden 2017-2026. Dette er prosjekt under 100G.

I vedtatt eiendomsstrategi av 3. april 2017 omhandles årshjul for eiendomsforvaltningen med faste årlige aktiviteter for å sikre måloppnåelse. En av disse aktivitetene er rapportering via årsrapport. Ifølge eiendomsstrategien skal årsrapporten inkludere rapportering om arealutnyttelse, benchmarking økonomi, energiforbruk, kompetansebehov/planer, status på resultatmålene i eiendomsstrategien, tilstandsgrad, tilfredshetsmåling og avvik i Facilit. Det er ikke tidfestet i strategien når årsrapporten vil inneholde alle ovennevnte elementer.

2.3 REVISORS VURDERING

Fylkesutvalget gav sin tilslutning til kriterier for god eiendomsforvaltning når NOU 2004 var på høring i 2005. Fylkeskommunen startet i 2015 opp arbeidet med å utarbeide en strategi for eiendomsforvaltninga. Før vedtaket om eiendomsstrategien i april 2017 hadde ikke fylkeskommunen politiske vedtatte mål for eiendomsforvaltningen.

Siden det ikke har vært vedtatte politiske mål for eiendomsforvaltningen, har heller ikke fylkeskommunen rapportert til politisk nivå i den betydning kriterier for god eiendomsforvaltning legger opp til.

Fylkeskommunen har ikke faste rutiner for å rapportere om tilstand i bygningsmassen i forbindelse med prioritering av midler til vedlikehold. Ifølge eiendomsstrategien skal det rapporteres på dette i framtiden. Når det vil være mulig for administrasjonen å rapportere på alle de elementene de har skissert i eiendomsstrategien er uklart.

I saker om eiendomsforvaltning til politisk nivå ser vi at vedlikehold og investering brukes om hverandre. Vedlikehold er drift, og utgifter til vedlikehold skal ikke inkluderes i en investeringsplan. Det kan være naturlig å omtale vedlikehold og driftsutgifter ved snakk om investering, men utgiftene til drift- og vedlikehold og investering må være klart adskilt.

3 Problemstilling 2: System for kartlegging, planlegging og styring av vedlikehold

I dette kapitlet redegjøres det for revisjonskriteriene, funn og revisjonen sine vurderinger i forbindelse med problemstilling 2.

3.1 REVISJONSKRITERIER

Problemstilling og oppsummerte revisjonskriterier⁴ for dette kapitlet er som følger:

Problemstilling 2	Revisjonskriterier
Har fylkeskommunen et rasjonelt system for planlegging og styring av vedlikehold på skolebygg?	<p>Dette innebærer at fylkeskommunen bør ha:</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ System for planlegging av vedlikehold <ul style="list-style-type: none"> ● System for kartlegging ● Rutiner for å handtere feil og mangler (avvikssystem) ○ Overordna styring av vedlikehold <ul style="list-style-type: none"> ● Mål og planer bør ta utgangspunkt i overordnede, vedtatte mål og strategier for vedlikehold og utvikling i fylkeskommunen ● Hensiktsmessig organisering

⁴ Jfr. revisjonskriterier i vedlegg 1

3.2 FUNN

Innenfor eiendomsforvaltningen brukes uttrykkene strategisk, taktisk og operativt nivå for å klargjøre hvor i organisasjonen ulike ansvars- og arbeidsoppgaver knyttet til planlegging, gjennomføring og kontroll er plassert.

Tabell 1. Ansvars- og oppgavefordeling i eiendomsforvaltningen

Nivå		Ansvars- og arbeidsoppgaver
Eier/strategisk nivå	Politisk	Hva skal gjøres? Vedtar mål, strategi, budsjett. Eierrollen
Forvalter/taktisk nivå	Fylkesrådmannen med administrasjon	Hvordan skal det gjøres? Følger opp og iverksetter beslutninger tatt på strategisk nivå. Forvalterrollen.
Bruker/ operativt nivå	Rektorer og driftspersonell	Hvem skal gjøre det? Utfører drift- og vedlikeholdsoppgaver

Fylkeskommunen hadde ikke før vedtaket om eiendomsstrategien i april politisk vedtatte mål for eiendomsforvaltningen. Fylkestinget styrer i dag eiendomsforvaltningen gjennom økonomiplan med budsjett. Midler til vedlikehold av skolebygg ligger under fylkestingsramme D01 Fellesutgifter og utgifter til fordeling. I økonomiplan 2017-2020 stod dette om vedlikehold:

«Midlar til vedlikehold av bygga ute ved skolane er eit anna stort område. Bygge- og vedlikehaldsseksjonen arbeider no med ei sak med å utvikla ein ny eigedomsstrategi for fylkeskommunen. Vi er godt i gang med arbeidet og reknar med at denne saka blir sluttført i løpet av 2016. Ein tilstandsanalyse viser at det finst eit stort og arbeidskrevjande vedlikehaldsetterslep av skolane. Behovet er stort og arbeidskrevjande».

Vidare står det om vedlikehold under investering 2017-2020 opprusting av bygningsmassen:

«I investeringsbudsjettet for økonomiperioden 2017-2020 er det årleg ført opp 30 mill kroner til vedlikehold av bygningsmassen, som i hovedsak består av skolebygg».

Det framgår ikke av økonomiplan med budsjett eller regnskap hvor mye fylkestinget har bevilget til vedlikehold i fylkestingsramme D01s. For å få klarhet i hva fylkeskommunen har av budsjett- og regnskapstall til vedlikehold har fylkeskassereren satt opp en egen oversikt. Tabellen under viser budsjett- og regnskapstallene for 2014 -2016 samt budsjett for 2017.

Tabell 2. Budsjett og regnskap til vedlikehold i fylkestingsramme D01 2014-2017.

2014		2015		2016		2017
Budsjett	Regnskap	Budsjett	Regnskap	Budsjett	Regnskap	Budsjett
11 416	7 845	6 990	4 692	12 882	9 025	9 442

Kartlegging og planlegging

I fylkeskommunen er ansvaret for kartlegging og vedlikeholdsplanlegging ikke tydelig definert. Det har heller ikke vært kultur i fylkeskommunen for å jobbe systematisk med tilstandsregistrering og vedlikeholdsplaner. I 2015 gjennomførte bygg- og vedlikeholdsseksjonen i samarbeid med de videregående skolene for første gang en tilstandsvurdering av de videregående skolene i Møre og Romsdal fylkeskommune. Tilstandsregistreringen var ment å danne grunnlag for prioritering av vedlikeholds- og oppgraderingstiltak på skolene. I 2016 ble det gjennomført en ny tilstandskartlegging i samarbeid med Multiconsult. Alle bygningene er kategorisert som A-, B- eller C-bygg for å gjennomføre riktige prioriteringer av vedlikeholdsmidlene:

- A-bygg: Bygg som skal utvikles for å gi bedre tilpasset funksjonalitet i forhold til aktiviteten i bygget.
- B-bygg: Bygg som er brukbart tilpassa aktiviteten og som skal forvaltes, iht. verdibevarende vedlikehold.
- C-bygg: Bygg som tas ut av bruk og som bare skal vedlikeholdes slik at lov og forskrifter ikke blir brutt.

Samlet oppgraderingsbehov er beregnet til 1,2 milliarder kroner⁶.

Sjef ved bygg- og vedlikeholdsseksjonen informerer om at han har planer om å gjennomføre en årlig tilstandsanalyse i en innlæringsfase. Dette skal gjøres fordi kvaliteten i de første årene vil være heftet med enkelte avvik mellom skolene, og for at metodikken i forhold til årshjulet skal bli bedre kjent ute i organisasjonen og på skolene.

Avvikssystem

Avvik kan meldes på to ulike måter og i to forskjellige system, gjennom Facilit FDVU eller RiskManager:

- Facilit FDVU er et internkontrollsystem som benyttes av både skolene og bygg- og vedlikeholdsseksjonen. Facilit samler alt regelverk for bygg på ett sted og gjør det mulig for eier, forvalter og bruker å gjennomføre internkontroll av sine skolebygg på en enklere måte. Systemet er også ett avvikssystem.
- RiskManager er et elektronisk forbedrings- og avvikssystem for bruk innen HMS- området.

Ifølge bygg- og vedlikeholdssjef skal alle faste driftsoppgaver registreres og sjekkes ut via Facilit. Avvik som oppstår skal registres i ett av avvikssystemene, og bygg- og vedlikeholdsseksjonen fanger kun opp avvik som er registrert i systemene.

---

⁶ Teknisk tilstand 2016 – videregående skoler i Møre og Romsdal 22.12.2016

Sjef ved bygg- og vedlikeholdsseksjonen informerer om at nivået på bruken av Facilit i dag er svært ulik fra skole til skole. Han opplyser samtidig at dette er en av årsakene til at han ønsker å flytte ansvaret for drift og vedlikehold til bygg- og vedlikeholdsseksjonen. I dag er det ingen som har et samlet ansvar for å følge opp at registrerte avvik blir fulgt opp. Revisjonen har mottatt en oversikt over avvik som ikke er lukka. Denne er på 34 sider med avvik tilbake til 2013.

Fylkeskommunen har siden 2014 benyttet RiskManager som sitt elektroniske forbedrings- og avvikssystem innen HMS-området. Nærmere beskrivelse av forbedrings- og avvikssystemet RiskManager er omhandlet i egen problemstilling i kapittel 5.

Planer

Med utgangspunkt i tilstandskartleggingen fra 2016 og meldte avvik i Facilit har styringsgruppe byggeprosjekt i januar 2017 vedtatt en vedlikeholdsplan for perioden 2017- 2021.

Vedlikeholdsplanen viser samlet vedlikeholdsbehov i perioden på 258 millioner kroner. Det opplyses i saken at fylkestinget i desember 2016 bevilget ca. 50 millioner kroner inklusiv moms til drift- og vedlikehold av fylkeskommunens bygningsmasse for 2017. Revisjonen har bedt om en redegjørelse fra bygg- og vedlikeholdsseksjonen for sammenhengen mellom de bevilgede 50 millioner kronene og vedtatt budsjett. Det blir da vist til følgende tabell:

Tabell 3. Drifts- og vedlikeholdsbevilgninger for 2017

Driftsmidler:	Ekskl. mva	Inkl. mva
Prosjektgruppe A – Vedlikeholdsmidler Overført frå 2016:	10.994.000	13.742.500
Prosjektgruppe B – Enøkmidler Overført frå 2016:	5.000.000	6.250.000
Investeringsmidler:		
Prosjektgruppe L – Opprusting av bygningsmassen Overført frå 2016:	24.000.000	30.000.000
Prosjektgruppe M – Utstyr/universell utforming/pedagogisk ombygging Overført/just. frå 2016	12.000.000	15.000.000
Totalt:	Kr 51.994.000	Kr 64.992.500

Kilde: Sak i styringsgruppa bygg utdanning, SBU-01/17

Vedlikehold blir også omtalt i investeringsaker:

- T-44/16 Investeringsplan for fylkeskommunale bygninger 2017-2026. Investeringsplanen inneholder en post til generelt vedlikehold på 300 millioner kroner i perioden 2017-2026.

- PN-9/17⁷ Investeringsprogram for fylkeskommunale bygninger.

Følgende står om vedlikeholdt i saksframlegget:

«I hørve anbefalingar frå Multiconsult i eigedomsstrategien bør det årleg løyvast 15,6 millioner kroner til generelt vedlikehold. I tillegg kjem løyvingar for å lukke vedlikehaldsetterslepet. Administrasjonen har utarbeidd ein 5-årsplan for å ta det mest akutte vedlikehaldsetterslepet».

Det er satt opp en tabell som viser vedlikeholdsbehovet fra 2017-2021 inndelt etter vedlikehold under 100G, vedlikehold over 100G og utvikling. Nødvendige bevilgninger til vedlikehold er beregnet til 919,4 millioner kroner.

Fylkeskommunen har siden 2004 laget utviklingsplaner for alle videregående skoler i fylket. Administrasjonen jobber nå med en samlet utviklingsplan for alle videregående skolene.

I eiendomsstrategien er det skissert opp et planhierarki med eiendomsstrategien øverst ned til driftsplaner for hvert bygg.

Fordeling av midler

Bygg- og vedlikeholdsseksjonen disponerer og fordeler midlene på ulike vedlikeholdsprosjekt ved skolene (midler under fylkestingsramme D01). Dette gjøres på grunnlag av tilstandskartlegging, rapporteringer i avvikssystem. Seksjonen foretar sine prioriteringer i november og desember. I dette ligger også å vurdere om det er tiltak som skal finansieres av drifts- eller lånemidler. Ved tvil om prioritering vil drifts- og vedlikeholdsgruppen besøke skolene for befaring. Tildeling skjer i styringsgruppen i januar, med mindre det er akutte tiltak.

I tillegg til de midlene som er med i tabellen over disponerer også skolene selv innen sin nettoramme. Det stilles ingen krav fra fylkesrådmannen til skolene om hvor stor del av nettorammen som skal brukes på vedlikehold av skolebygg.

---

⁷ Vedtak T-79/16 Økonomiplan 2017-2012. Oversendingsforslag: «Fylkestinget ber rådmannen utarbeide investeringsprogram samt plan og byggeprogram for dei vidaregåande skulebyggprosjekta, i tråd med same mal for fylkesvegane med tilpassa bygg. Dette skal på plass innan april 2017, og leggast fram for fylkestinget».

Organisering og ansvarsfordeling

Ansvar for vedlikehold i fylkeskommunen er fordelt på flere: bygg- og vedlikeholdsseksjonen, utdanningssjefen og rektorer. Fylkesrådmannen har også ei styringsgruppe for bygg som består av assisterende fylkesrådmann, utdanningssjef, hovedverneombud og bygg- og vedlikeholdssjef. Styringsgruppa bygg vedtar og godkjenner alle saker som skal til politisk behandling. Ellers rapporterer gruppen på de store investeringsprosjektene, og det tildeles vedlikeholdsmidler basert på tilstandsanalyser. I tillegg er det styringsgruppa bygg som tar opp og diskuterer forskjellige strategiske spørsmål.

Bygg- og vedlikeholdsseksjonen i administrasjonsavdelinga har 15 årsverk og ledes av bygge- og vedlikeholdssjef. Ifølge fylkeskommunens nettside har seksjonen:

«Ansvar for deler av forvaltninga, større vedlikehold av fylkeskommunen sin bygningsmasse, og å prosjektere og følge opp dei store utbyggingsprosjekta som i hovudsak gjeld vidaregåande skolar».

Hovedmål: for seksjonen er:

«Byggje- og vedlikeholdsseksjonen skal ha kapasitet, struktur, kompetanse, tilgjenge og service som er tilpassa behova til fylkesrådmannen, avdelingar, verksemder i fylkeskommunen og andre brukarar».

Utdanningssjefen har hatt et ansvar for skolebyggene, men ifølge bygg- og vedlikeholdssjefen har det vært uklart hva dette ansvaret inneholdt.

Ansvar for det operative vedlikeholdet ved skolene følger av delegert myndighet og budsjett. Rektor har ansvar for å drifte og vedlikeholde skolebygningene.

Dagens bygg blir stadig mer komplisert med tekniske anlegg og styringssystemer. Denne utviklingen gir et spenn i kompetansebehov fra ingeniørnivå via fagoperatører til ufaglærte⁸. Vaktmestere ansattes i dag lokalt av rektor ved hver skole, noe som gir vaktmestere med generell kompetanse.

Ifølge eiendomsstrategien kan fylkeskommunen få bedre ressursutnyttelse ved at ansvaret for å følge opp og optimalisere teknisk drift og vedlikehold ute på skolene blir lagt på «taktisk nivå». Det vil si at oppgaven kan utføres på tvers av hele bygningsporteføljen slik at kompetansen blir utviklet og kapasiteten blir brukt der det er behov.

Strategien legger opp til at bygg- og vedlikeholdsseksjonen får delegert eiendomsansvaret for alle fylkeskommunale bygg. Hensikten med omorganiseringen er å sikre at den som har byggeieransvar også har styrings- og disposisjonsrett over ressurser. Det skal settes i gang organisasjonsutviklingsprosesser i administrasjonen. Eiendomsstrategien drar kun opp prinsipp og føringer for plassering av ansvar. Den videre prosessen innebærer kartlegging og avklaringer av oppgaver, ansvar og ressurser som skal fordeles i organisasjonen.

---

⁸ Multiconsult.no: Eiendomsstrategi Møre og Romsdal fylkeskommune – Februar 2017

3.3 REVISORS VURDERING

For å ha et rasjonelt system for planlegging og styring av eiendomsforvaltningen bør det tas utgangspunkt i overordna vedtatte mål og strategier for vedlikehold i fylkeskommunen. Fram til vedtaket om eiendomsstrategi i april 2017, hadde ikke Møre og Romsdal fylkeskommunen overordna politiske mål. Vedlikehold har vært styrt etter økonomi. I fylkestingsramme D01 ligger blant annet midler til vedlikehold av alle fylkeskommunale bygg. Hvordan disse midlene skal disponeres er ikke videre beskrevet i økonomiplanen, men er overlatt til fylkesrådmannen.

I 2015 ble det for første gang gjennomført en tilstandskartlegging. Før dette har vedlikehold ikke vært basert på objektive vurderinger av tilstand. En ny tilstandskartlegging ble gjennomført i 2016. Etter vedtatt eiendomsstrategi skal dette gjennomføres årlig i en periode framover for å forbedre kvaliteten i målingen. Vi ser positivt på denne utviklingen.

Basert på tilstandskartleggingen, avviksrapportering har administrasjonen utarbeidet en femårig vedlikeholdsplan. Hvordan denne vedlikeholdsplanen skal utføres videre framstår som noe uklart. Både investering og drift blir omtalt som vedlikehold i denne planen. Dette gjøres for øvrig også i økonomiplan 2017-2020, investeringsplan 2017-2026 og investeringsprogram.

Eiendomsstrategien legger opp til en planhierarki som gjør at det vil bli tydeligere sammenheng mellom overordna mål og hvordan fylkeskommunen skal jobbe for å nå disse målene helt ned på skolenivå.

Dagens organisering framstår ikke som tydelig. Ansvar- og rollefordelingen er ikke klar. Det er viktig at fylkeskommunen sikrer god kompetanse i alle ledd. Eiendomsstrategien legger opp til at organiseringen skal endres og ansvar og roller skal bli klarere definert. Det er mange prosesser som skal gjennomføres før dette eventuelt er på plass.

Vi refererer det fylkeskommunen selv skriver i eiendomsstrategien:

«Dei viktigaste grepa for eigedomsforvaltninga er å tydeleg skilje mellom rollene til aktørane, definere kven som har overordna ansvar for porteføljen samt å få ein tydeleg samanheng mellom planverket for eigedomsforvaltninga og sørgje for at eigedomsforvaltninga nyttar anerkjente standardar (Norsk Standard) som grunnlag for arbeidet».

Vi vurderer på denne bakgrunn at Møre og Romsdal fylkeskommune ikke har et rasjonelt system for planlegging og styring av vedlikehold på skolebygg. Eiendomsstrategien vil kunne endre systemet for planlegging og styring, men dette ligger langt fram i tid.

4 Problemstilling 3: Internkontroll som sikrer at relevante HMS-krav følges

I dette kapitlet redegjøres det for revisjonskriteriene, funn og revisjonen sine vurderinger i forbindelse med problemstilling 3.

4.1 REVISJONSKRITERIER

Problemstilling og oppsummerte revisjonskriteriers for dette kapitlet er som følger:

Problemstilling 3	Revisjonskriterier
Har fylkeskommunen et internkontroll system for å sikre at relevant HMS-krav for skolebygg blir fulgt?	<p>Har skoleeier et forsvarlig system som sikrer at det foreligger skriftlige beskriving av:</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Hvilke mål skolen har for helse, miljø og sikkerhet. ○ Hvordan skolen er organisert, blant annet fordeling av ansvar og oppgaver innenfor HMS. ○ Hva for kartlegging av risiko som er gjennomført ○ Hva som skal gjøres, når og av hvem, for å fremme helse, miljø og sikkerhet (handlingsplan) ○ Rutiner for å håndtere feil og mangler (avvikssystem) ○ Hvordan HMS- rutinene blir gjennomgått for å sikre at de fungerer etter hensikten. <p>Skoleeier skal ha et forsvarlig system til å følge opp resultatene fra vurderingene over.</p>

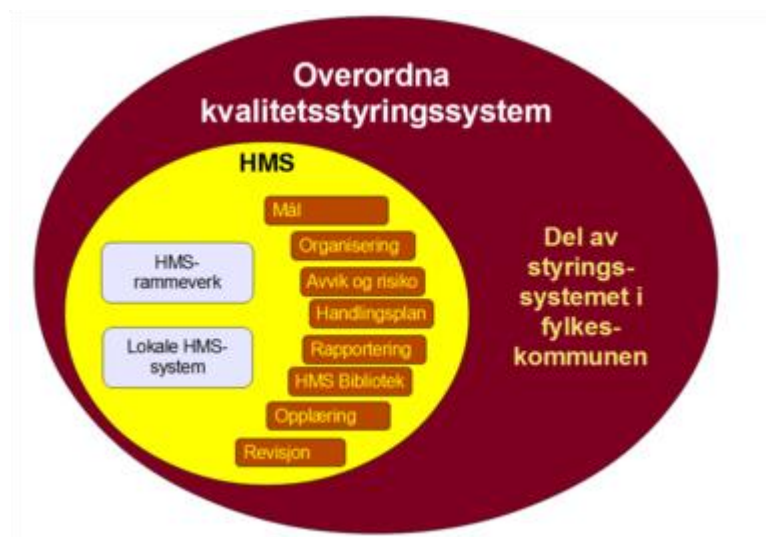

4.2 FUNN

Fylkeskommunen har siden 2014 tatt i bruk HMS-rammeverket for alle enheter ved organisasjonen. Rammeverket består av 8 mapper som beskriver de ulike prosessene knyttet til arbeidet med helse, miljø og sikkerhet i fylkeskommunen:

1. Mål
2. Organisering
3. Avvik og risiko
4. Handlingsplan
5. Rapportering
6. HMS-bibliotek
7. Opplæring
8. Revisjon

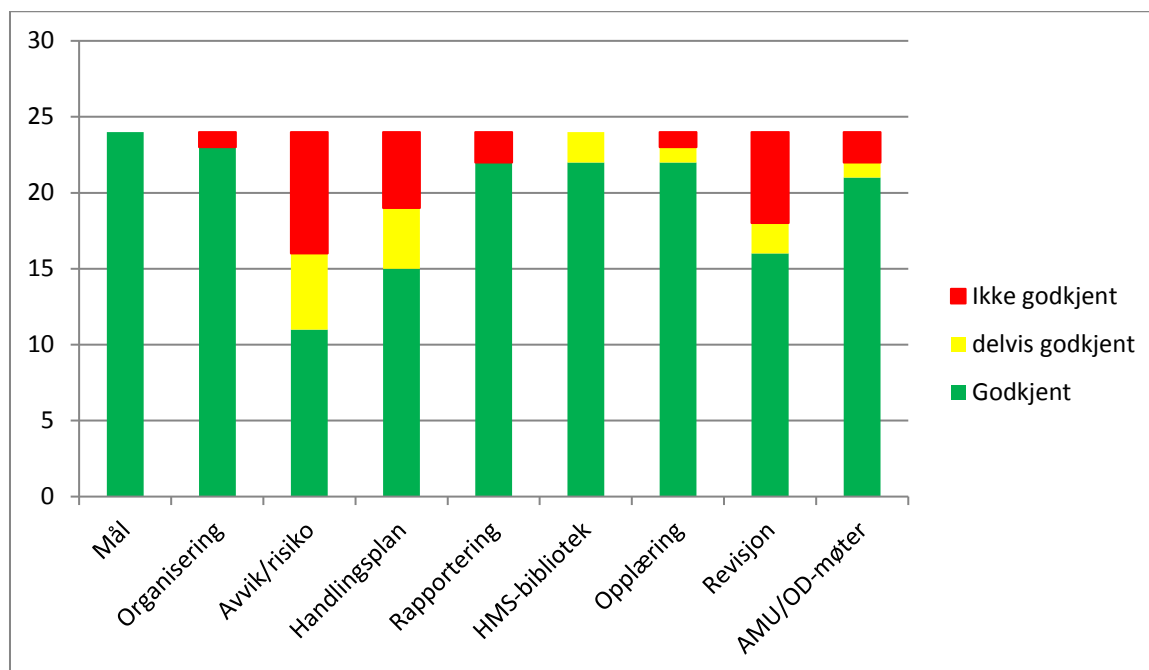
De lokale systemene ved skolene er bygd opp med de samme 8 systemmappene, og skolene skal dokumentere HMS prosessene i intranettet til fylkeskommune.

Alle enheter/skoler i Møre og Romsdal fylkeskommune skal dokumentere sitt HMS arbeid via HMS-lokalt (hos hver enkelt skole). Personalavdelingen foretar en årlig gjennomgang/evaluering av denne dokumentasjonen ved den enkelte skole. Denne nettside evalueringen av hver skole følger som vedlegg til *Årsrapport HMS* som går til Hovedsamarbeidsutvalget til vedtak hvert år.

I figuren under ser vi resultatet fra personalavdelingen sin nettside evaluering av skolene sitt HMS-arbeid i 2016. Figuren viser at skolene har kommet lengst i å fastsette mål for sitt HMS arbeid, mens det er avviks- og risikodelen som har minst godkjente mapper. Det er resultatet fra denne evalueringen som vil bli omhandlet videre i dette kapitlet.

Figur 2. Status på skolene sitt lokale HMS-system, dokumentasjon for 2016

Kilde: Nettsideevaluering veke 52 – 2016

4.2.1 Mål for helse, miljø og sikkerhet i skolene

Kvalitetssystemet til fylkeskommunen stiller krav om at hver skole skal ha dokumenterte retningsmål og resultatmål for sin skole. Figur 2 viser at personalavdelingen har godkjent alle skolene sine dokumenterte mål for HMS.

4.2.2 Organisering av HMS- arbeidet

Fylkeskommunen sitt HMS- kvalitetsstyringssystem stiller krav om at det er rektor som er ansvarlig for å utvikle og tilpasse organisasjonen slik at målsettingene for skolen blir nådd. Rektor er også ansvarlig for at verneombudstjenesten fungerer ved skolen. Organisasjonskart, og ansvar og myndighet i HMS-arbeidet skal være dokumentert i HMS-lokalt.

Alle skoler skal også ha et eget HMS-årshjul som viser ansvar, oppgaver og tidspunkt for de ulike HMS- aktivitetene.

Hver skole skal ha ett eller flere verneområde. Til hvert verneområde skal det være ett verneombud med stedfortreder. Det er valgt ett fylkeshovedverneombud for Møre og Romsdal Fylkeskommune, som har ansvaret for å samordne verneombudene sitt arbeid.

Personalavdelingen har evaluert en skole til ikke å ha godkjent sitt arbeid i forhold til organisering av HMS-arbeid. De resterende 23 har fått godkjent.

4.2.3 Avvik og risiko

Fylkeskommunen bruker avviksbehandling og risikovurdering som grunnlag for forbedringsarbeid ved skolene. I dette arbeidet har fylkesrådmannen vedtatt at det elektroniske verktøyet RiskManager skal benyttes¹⁰.

Fylkeskommunen har følgende aktiviteter for kartlegging av risiko:

- Vernerunde knyttet til de ulike HMS-faktorer
- Løpende registrering av avvik
- Risikovurdering knyttet til HMS-faktorene
- Kartlegging av det psykososiale arbeidsmiljøet

Avvik

Årsrapport HMS for 2016 viser at det er registrert ca. 500 avvik totalt i avvikssystemet RiskManager. Fylkeskommunen deler avvikene inn i følgende områder: Forbedringsforslag, HMS, informasjonstrygghet, innkjøp og tjenestekvalitet utdanning. Av de meldte avvikene er 390 HMS-avvik. Årsrapporten viser at det er skjedd en utvikling ved at det meldes flere avvik i 2016 enn i 2014 og 2015.

Samme rapport viser at det er stor variasjon mellom skolene når det gjelder å melde avvik. Kristiansund vgs. har med sine 78 avvik registrert flest HMS avvik i 2016. Rapporten viser også at det er sju skoler som ikke har registrert noen HMS-avvik i systemet.

Vår kontaktperson ved personalavdelingen opplyser at han tror den store variasjonen har å gjøre med svært ulik kultur for å ta i bruk nye systemer og at ledelsen ved skolene i ulik grad ønsker å ta i bruk systemet.

Ifølge vår kontaktperson er det selv om sju skoler ikke har meldt avvik i 2016, bare en skole som ikke har tatt systemet RiskManager i bruk. Denne skolen bruker ifølge kontaktperson ett annet system, men personalavdelingen har ikke foretatt nærmere oppfølging av dette systemet.

Risikovurdering

Fylkeskommunen tok i bruk risikovurderingsmodulen i RiskManager i 2016.

Fylkeskommunen stiller krav om at alle skolene skal gjennomføre HMS- risikovurderinger minst en gang i året, og dette skal være dokumentert i HMS- systemet på intranett. Fylkeskommunen sin gjennomgang viser at det er gjennomført nær 300 risikovurderinger i løpet av 2016. Vel 85 % av disse er gjort innen HMS- området¹¹.

Personalavdelingen sin nettevaluering, jfr. figur 2, viser at det er 11 skoler som har fått godkjent avvik og risikodelen av HMS-systemet. Fem skoler er delvis godkjent, mens åtte skoler ikke er godkjent.

¹⁰ Fylkesrådmannen har vedtatt 5 sentrale resultatmål for enhetene/skolene, siste gang justert 31.5.2016.

¹¹ Se Årsrapport HMS 2016

4.2.4 Handlingsplan

Fylkeskommunen har sagt at en HMS handlingsplan kan ha flere kilde, som vernerunde, risikovurdering, MTM¹²-oppfølging, avvik og bevarings-områder. Planen skal bestå av tiltak som skal utføres innen en gitt tidsramme, og det har som regel bakgrunn i ett identifisert avvik eller forbedringspunkt.

Handlingsplanen er derfor et dynamisk dokument for å arbeide mot kontinuerlig forbedringstiltak. Det foreligger også en mal for handlingsplan på fylkeskommunen sine intranettsider.

Nettevalueringen har vist at 15 av 24 skoler er evaluert å ha godkjente handlingsplaner i 2016. 4 skoler er delvis godkjent, mens 5 skoler ikke har godkjente handlingsplaner.

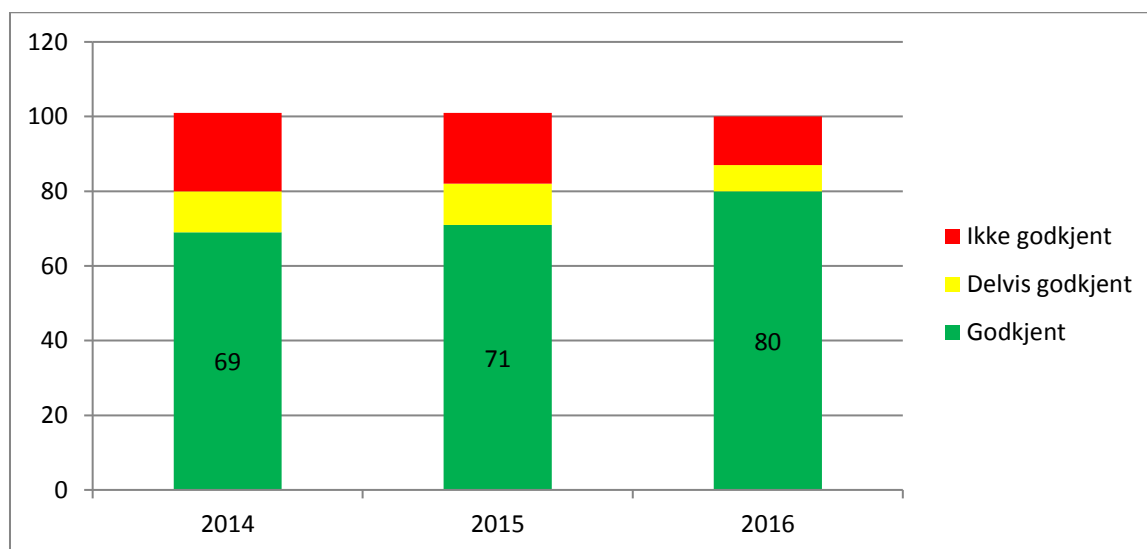
¹² MTM- oppfølging: Medarbeideroppfølging

4.2.5 Kvalitetssikring av HMS- rutine

Alle skolene i Møre og Romsdal fylkeskommune skal dokumentere sitt HMS arbeid via HMS-lokalt (hos hver enkelt skole). Personalavdelingen foretar årlig nett gjennomgang/evaluering av denne dokumentasjonen ved den enkelte skole. Årsrapport HMS for 2016 viser at 81 prosent av styringsmappene innen skole er godkjent, 7 prosent er delvis godkjent og 12 prosent av mappene er ikke godkjent.

Under har vi lagt ved en oversikt over utvikling i godkjente mapper for alle sektorer samlet, hentet fra Årsrapport HMS.

Figur 3. Resultat - dokumentevaluering: Prosentvis fordeling av fargekoder per år for alle sektorene samlet (Utdanning, tannhelse og sentraladministrasjonen)

Kilde: HMS-Årsrapport 2016

Hva gjør fylkeskommunen for å bedre kvaliteten i HMS-arbeidet

- ✓ Personalavdelingen gir skolene tilbakemelding om grunnlaget for eventuelle merknader i nettevalueringen og hvorfor områder ikke er godkjent.
- ✓ Dersom evalueringen viser at HMS- dokumentasjonen ikke er tilfredsstillende vil det bli et tema i lederdialogen mellom utdanningssjefen og rektor.
- ✓ Kontaktperson ved personalavdelingen orienterer om at bedriftshelsetjenesten har fått større fokus på å følge opp HMS- dokumentasjonen i deres kontakt med den enkelte skole.

Det siste året har mappe for *Avvik/risiko* vært den delen av det lokale HMS-informasjonen som har kommet dårligst ut i evalueringen, men risikovurderingsmodulen er og den modulen som sist ble tatt i bruk av fylkeskommunen. De fleste andre mappene viser en positiv utvikling.

Fylkeskommunen opplyser at de ikke har system for å følge opp de skolene som ikke har tatt i bruk avvik og risikomodulen i RiskManager, eller å følge opp om disse skolene har andre tilstrekkelige system som de benytter i dette avviks- og forbedringsarbeidet.

4.3 REVISORS VURDERING

Vi vurderer HMS- rammeverket som fylkeskommunen benytter i sin interkontroll sammen med avvik- og forbedringsverktøyet RiskManger som gode system. Det systemet som fylkeskommunen har, sikrer at det foreligger skriftlig beskrivelse av de områdene som internkontrollforskriften krever at det er skriftlig beskrivelse av.

Fylkeskommunen eller skoleeier har et system for å følge opp resultatene fra vurderingen av om skolene har tilfredsstillende HMS-dokumentasjon. Våre funn viser imidlertid at ikke alle skolene har tatt i bruk RiskManager til avviks- og risikovurdering i samsvar med vedtatte mål for HMS arbeidet i enhetene. Fylkesrådmannen har heller ikke et system for å kontrollere at disse skolene gjennomfører risikokartlegginger og har et avvikssystem. Vi vurderer derfor at fylkeskommunen ikke har et fullt ut forsvarlig system for å sikre at relevante HMS- krav for skolebygg blir fulgt.

5 Problemstilling 4: Godt og verdibevarende vedlikehold

I dette kapitlet redegjøres det for revisjonskriteriene, funn og revisjonen sine vurderinger i forbindelse med problemstilling 4.

5.1 REVISJONSKRITERIER

Problemstilling og oppsummerte revisjonskriterier¹³ for dette kapitlet er som følger:

Problemstilling 4	Revisjonskriterier
Har fylkeskommunen et godt og verdibevarende vedlikehold av sine skolebygg?	Følgende forhold må foreligge: <ul style="list-style-type: none"> ○ Politisk vedtatt mål om verdibevarende vedlikehold <ul style="list-style-type: none"> • Ambisjonsnivå for tilstand og standard ○ Gjennomsnittlig ressurser til vedlikehold på over. kr. 100 per kvm i gjennomsnitt per år

5.2 FUNN

5.2.1 Politisk vedtatt vedlikeholdsstrategi

I kapittel 3 og 4 i rapporten er det gjennomgått at fylkeskommunen ikke har hatt politiske vedtatte mål med ambisjonsnivå for tilstand og standard på bygg. I april 2017 vedtok fylkesutvalget i sak U-24/17 en eiendomsstrategi for Møre og Romsdal fylkeskommune. I strategien er det satt opp mål og at fylkeskommunen skal ha verdibevarende vedlikehold med et ambisjonsnivå for tilstand og standard på byggene.

5.2.2 Ressurser til vedlikehold av skolebygg

Det har i mange år vært samme bevilgning til vedlikehold, uten at det har vært prisregulert. I en tid med sterk utvikling av priser i byggebransjen er konsekvensen at fylkeskommunen får mindre igjen for pengene (T-15/16).

Multiconsult har gjennomgått eiendomsforvaltningen i fylkeskommunen. De har blant annet sett på økonomi og konkluderer med at det er en generell underfinansiering av vedlikehold i Møre og Romsdal fylkeskommune. Videregående skoler i fylkeskommunen blir finansiert gjennom ei ramme. Beregningsgrunnlaget for rammefinansieringen ble utviklet i 2002, og det var da beregnet 60,- kroner eks MVA per m². Denne satsen er ikke justert siden, og har resultert i et vedlikeholdsetterslep på 300 millioner kroner for akutte behov og 200 millioner kroner i nødvendige tiltak for at bygningsmassen ikke skal forringes vesentlig på kort sikt (Multiconsult 6.9.16 Oppsummeringsnotat fase 1 og 2).

¹³ Jfr. utledning av revisjonskriterier i vedlegg 1

5.3 REVISORS VURDERING

Fylkeskommunen har ikke hatt politisk vedtatt mål om verdibevarende vedlikehold før eiendomsstrategien ble vedtatt av fylkesutvalget i april 2017.

Fylkeskommunen har over flere år ikke prioritert det løpende og preventive vedlikeholdet i tilstrekkelig grad, og dette har ført til at fylkeskommunen i ettertid av tilstandskartleggingen fra 2015 har gjennomført «akuttiltak/brannslukking».

Vi vurderer på denne bakgrunn at fylkeskommunen ikke har et godt og verdibevarende vedlikehold av sine skolebygg.

Med eiendomsstrategien ligger forholdene mer til rette enn tidligere for at fylkeskommunen over tid kan sørge for et godt og verdibevarende vedlikehold.

6 Konklusjon

God kommunikasjon mellom folkevalgt eier, operativ leder og eiendomsforvalter er sentralt for å få til et godt verdibevarende vedlikehold.

For å ha et rasjonelt system for planlegging og styring av eiendomsforvaltningen bør det tas utgangspunkt i overordna vedtatte mål og strategier for vedlikehold i fylkeskommunen. Før vedtaket om eiendomsstrategien i april 2017 hadde ikke fylkeskommunen politiske vedtatte mål for eiendomsforvaltningen. Siden det ikke har vært vedtatte mål for eiendomsforvaltningen, har heller ikke fylkeskommunen rapportert til politisk nivå i den betydning kriterier for god eiendomsforvaltning legger opp til. Ifølge eiendomsstrategien skal det rapporteres på dette i framtiden. Når det vil være mulig for administrasjonen å rapportere på alle de elementene de har skissert i eiendomsstrategien er uklart.

Vedlikehold har vært styrt etter økonomi. Fylkesrådmannen har disponert hvordan midlene til vedlikehold skal brukes innen en overordnet ramme til fellesutgifter i fylkeskommunen. I 2015 ble det for første gang gjennomført en tilstandskartlegging. Før dette har vedlikehold ikke vært basert på objektive vurderinger av tilstand. En ny tilstandskartlegging ble gjennomført i 2016. Etter vedtatt eiendomsstrategi skal dette gjennomføres årlig i en periode framover for å forbedre kvaliteten i målingen. Vi ser positivt på denne utviklingen.

Basert på tilstandskartleggingen og avviksrapportering har administrasjonen utarbeidet en femårig vedlikeholdsplan. Hvordan denne vedlikeholdsplanen skal utføres videre framstår som noe uklart. Både investering og drift blir omtalt som vedlikehold i denne planen. Dette gjøres for øvrig også i økonomiplan 2017-2020, investeringsplan 2017-2026 og investeringsprogram.

Eiendomsstrategien legger opp til en planhierarki som gjør at det vil bli tydeligere sammenheng mellom overordna mål og hvordan fylkeskommunen skal jobbe for å nå disse målene helt ned på skolenivå.

Dagens organisering framstår ikke som tydelig. Ansvar- og rollefordelingen er ikke klar. Det er viktig at fylkeskommunen sikrer god kompetanse i alle ledd. Eiendomsstrategien legger opp til at organiseringen skal endres og ansvar og roller skal bli klarere definert. Det er mange prosesser som skal gjennomføres før dette eventuelt er på plass.

Vi refererer det fylkeskommunen selv skriver i eiendomsstrategien:

«Dei viktigaste grepa for eigedomsforvaltninga er å tydeleg skilje mellom rollene til aktørane, definere kven som har overordna ansvar for porteføljen samt å få ein tydeleg samanheng mellom planverket for eigedomsforvaltninga og sørgje for at eigedomsforvaltninga nyttar anerkjente standardar (Norsk Standard) som grunnlag for arbeidet».

Vi vurderer på denne bakgrunn at Møre og Romsdal fylkeskommune ikke har et rasjonelt system for planlegging og styring av vedlikehold på skolebygg. Eiendomsstrategien vil kunne endre systemet for planlegging og styring, men dette ligger fram i tid.

HMS- rammeverket som fylkeskommunen benytter i sin interkontroll sammen med avvik- og forbedringsverktøyet RiskManger vurderer vi som gode system. Det sikrer at det foreligger skriftlig beskrivelse av de områdene som internkontrollforskriften krever at det er skriftlig beskrivelse av.

Fylkeskommunen eller skoleeier har et system for å følge opp resultatene fra vurderingen av om skolene har tilfredsstillende HMS-dokumentasjon. Våre funn viser imidlertid at ikke alle skolene har tatt i bruk systemet, og fylkesrådmannen følger ikke godt nok opp disse skolene. Vi vurderer derfor at fylkeskommunen ikke har et fullt ut forsvarlig system for å sikre at relevante HMS- krav for skolebygg blir fulgt.

Fylkeskommunen har over flere år ikke prioritert det løpende og preventive vedlikeholdet i tilstrekkelig grad, og dette har ført til at fylkeskommunen i ettertid av tilstandskartleggingen fra 2015 har gjennomført «akuttiltak/brannslukking». Vi vurderer på denne bakgrunn at fylkeskommunen ikke har et godt og verdibevarende vedlikehold av sine skolebygg.

Med eiendomsstrategien ligger forholdene mer til rette enn tidligere for at fylkeskommunen over tid kan sørge for et godt og verdibevarende vedlikehold.

Vi konkluderer med at fylkeskommunen har kommet et stykke på vei, men har fortsatt en vei å gå for å nå målet om godt vedlikeholdte skolebygg.

7 Høring

Et utkast av rapporten ble sendt på høring til fylkesrådmannen 20.april 2017. Et høringsmøte med assisterende rådmann, administrasjonssjefen og bygg- og vedlikeholdssjefen ble gjennomført 3.mai. I høringsmøtet fikk vi et skriftlig høringssvar fra fylkesrådmannen som ligger vedlagt rapporten i sin helhet.

I høringen ble det påpekt at fylkesutvalget vedtok en eiendomsstrategi den 3.april 2017 i sak U-24/17. Det ble også vist til investeringsprogram for fylkeskommunale bygninger som ble behandlet i Plannemnd for byggeprosjekt dagen før høringsmøtet. Vedlagt saken i plannemnd 2.april om investeringsprogrammet lå vedlikeholdsplan 2018-2022. Med andre ord har det vært flere saker som angår vedlikehold i løpet av den perioden dette forvaltningsrevisjonsprosjektet har vært gjennomført. Vi har etter beste evne forsøkt å få med de dokumenter og forhold som mener er relevante for å besvare problemstillingene. Vi utelukker ikke at det kan være forhold som ikke er omtalt.

Ovennevnte har medført endringer mellom den rapporten som ble sendt på høring til fylkesrådmannen den 20.april og denne rapporten. I all hovedsak er dette nye opplysninger i datadelen av rapporten, og har ikke ført til vesentlig endring i våre vurderinger av fylkeskommunens styring av vedlikehold.

Vedlegg 1: Revisjonskriterier

I dette vedlegget utledes revisjonskriteriene som benyttes som grunnlag for revisjonens vurderinger i kapittel 3 til 6.

Innledning

Eiendomsforvaltning er i mindre grad lovregulert enn mange andre områder innenfor den kommunale forvaltningen.

Det er opp til den enkelte kommune å avgjøre hvordan eiendomsmassen skal forvaltes, men det finnes flere lover som regulerer krav til bygg og til den virksomhet som drives der. Slike krav har betydning for utforming av nye bygg og for hva som må holdes vedlike i eksisterende bygg.

Hva som er god og mindre god eiendomsforvaltning er i utgangspunktet et faglig spørsmål. Selv om det ikke er direkte fastsatt i lov eller forskrift, finnes det flere dokumenter som gir faglig anerkjente føringer for hva som er god eiendomsforvaltning, og nødvendigheten av slike føringer. Like viktig som de faglige kravene, er imidlertid de overordnede politiske målene som ligger til grunn for eierskapet, og som forvaltningen derfor må måles etter. De overordnede målene trengs også for å kunne balansere og konkretisere en del faglige kriterier, som for eksempel krav til kvalitet og arealbruk sett opp mot brukerbehov og kostnader.

Regjeringen oppnevnte i 2003 et utvalg som skulle gjennomgå og evaluere eiendomsforvaltningen i kommuner og fylkeskommuner. Rapporten fra utvalget var på høring til kommuner i 2004. Fylkesutvalget behandlet i sak U-5/05 denne høringen og tilsluttet seg kriteriene for god eiendomsforvaltning som utvalget foreslo. Eiendomsforvaltningsutvalget avga sin rapport NOU 2004:22 "Velholdte bygninger gir mer til alle" i 2004. Utgangspunktet for dette forvaltningsrevisjonsprosjektet er NOU¹⁴ 2004:22 som er en sentral utredning og veiledning for kommunens arbeid på dette området.

Utgangspunktet for eiendomsforvaltningsutvalgets mandat er blant annet at kommunen disponerer en stor bygningsmasse med lang teknisk levetid (minst 70 år), at forvaltningen av kommunale bygninger og anlegg derfor må ha et langsiktig perspektiv og at dette må ivaretas parallelt med den løpende tjenesteytingen til kommunens innbyggere (NOU 2004:22). Videre pekes på at den tekniske tilstanden på bygningsmassen er en av suksessfaktorene for kvaliteten på tjenestetilbudet.

God eiendomsforvaltning definerer utvalget på denne måten:

God eiendomsforvaltning er å gi brukerne gode og effektive bygg til lavest mulig kostnad. Dette innebærer å skape mulige rammevilkår for brukernes virksomhet over tid.

I NOU 2004:22 er det listet opp fire kriterier for god eiendomsforvaltning:

1. Det foreligger overordnede politiske bestemte mål for eiendomsforvaltningen.
2. Det foreligger et rasjonelt system for planlegging og styring av eiendomsforvaltningen

---

¹⁴ NOU: Norges Offentlige Utredninger

3. *Generelle delkriterier:*
  - 3.1 *Tilfredsstillende prioriterte brukerbehov*
  - 3.2 *Effektiv arealutnyttelse*
  - 3.3 *Godt, verdibevarende vedlikehold*
  - 3.4 *Kostnadseffektiv eiendomsforvaltning*
  - 3.5 *Målrettet utvikling av eiendommens kvaliteter*
  - 3.7 *En hensiktsmessig organisering av eiendomsforvaltningen*
  - 3.7 *Riktig økonomiske rammebetingelser tilpasset eiendomsforvaltningens langsiktige karakter*
4. *Lovpålagte krav overfor eier og bruker blir ivaretatt*

De overordna måla i punkt 1 bør omfatte de generelle delkriteriene i punkt 3.

(NOU 2004:22,34)

Problemstilling 1: Overordna politiske vedtatte mål for eiendomsforvaltningen av skolebygg

NOU 2004:22 «Velholdte bygninger gir mer til alle – Om eiendomsforvaltningen i kommunesektoren»

I NOU 2004:22 er ett av kriteriene for god eiendomsforvaltning at det foreligger overordnede politiske bestemte mål for eiendomsforvaltningen. Samme utredning peker på kriterier for innholdet i de politisk vedtatte målene:

- *Tilfredsstillende prioriterte brukerbehov*
- *Effektiv arealutnyttelse*
- *Godt, verdibevarende vedlikehold*
- *Kostnadseffektiv eiendomsforvaltning*
- *Målrettet utvikling av eiendommens kvaliteter*
- *En hensiktsmessig organisering av eiendomsforvaltningen*
- *Riktig økonomiske rammebetingelser tilpasset eiendomsforvaltningens langsiktige karakter*

KS: Bedre eiendomsforvaltning og vedlikehold: En veileder for folkevalgte og rådmenn

Kommunens øverste ledelse ved fylkestinget og fylkesrådmannen skal ivareta eierrollen på vegne av innbyggerne i fylkeskommunen. Bygninger og eiendommer er viktige ressurser i driften og utviklingen av fylkeskommunen. Eierne bør stille seg spørsmål om hva fylkeskommunen eier, hva man treng og hvordan kommunens eiendommer blir forvaltet.

Behov for god kommunikasjon

Det som kjennetegner fylkeskommuner som får til et godt vedlikehold er god kommunikasjon mellom folkevalgte eier, operativ/daglig leder og eiendomsforvalteren. Eiendomsforvalteren må få mulighet til å rapportere om tilstand, utforming og muligheter i forhold til eiendommen. Dei folkevalgte må på si side stille krav til god forvaltning og rapportering som gi oversikt og grunnlag for politisk diskusjon og prioriteringer.

Ansvar

Fylkestinget er ansvarlig for å tilby innbyggere/brukerne gode tjenester og at byggene er godt egna til formålet. Krav til tjenestebygg sin standard er omhandla i en rekke lover og forskrifter som ivaretar helse, miljø og trygghet for brukerne av de kommunale byggene. Fylkeskommunen er selv ansvarlig for å holde seg informert om gjeldende regelverk og skal kontrollere og dokumentere at disse blir fulgt gjennom fylkeskommunens internkontroll.

Prioritering og vedtaksgrunnlag

Fylkeskommunen må gi forvalter i oppgave å rapportere i hvilken grad byggene og de offentlige kravene er tilfredsstillt. Rapporten må også inneholde forslag til tiltak.

Rapporten bør inneholde:

- ✓ Oversikt over alle tjenestebygg med tilhørende areal og arealutnytting (areal per brukar)
- ✓ Ansvar fordelt mellom eier, forvalter og brukar/rektor
- ✓ Byggets tilstand (utvendig, innvendig, varmes- ventilasjon og sanitær, elanlegg og heis)
- ✓ Inneklima (renhold, luftkvalitet, lys, lyd/støy)
- ✓ Brukarheit (planløsning, fleksibilitet, tilpassa funksjonshemma)
- ✓ Brannrisiko
- ✓ Fuktskaderisiko
- ✓ Innbruddssikkerhet
- ✓ Offentlige pålegg
- ✓ Kostnad for utbedring
- ✓ Prioritering

Rapporten danner et grunnlag for politisk diskusjon og prioriteringer av tiltak.

Sammendrag revisjonskriterier problemstilling 1:

Problemstilling 1	Revisjonskriterier
Har fylkeskommunen overordna politisk vedtatte mål for eiendomsforvaltninga av skolebygg?	<p>Målene bør omfatte:</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Tilfredsstillende prioriterte brukerbehov ○ Effektiv arealutnyttelse ○ Godt, verdibevarende vedlikehold ○ Kostnadseffektiv eiendomsforvaltning ○ Målrettet utvikling av eiendommens kvaliteter ○ En hensiktsmessig organisering av eiendomsforvaltningen ○ Riktig økonomiske rammebetingelser tilpasset eiendomsforvaltningens langsiktige karakter

Problemstilling 1	Revisjonskriterier
Rapporterer administrasjonen om eiendomsforvaltningen av skolebygg til politisk nivå?	<p>Rapporteringen til politisk nivå bør inneholde:</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Oversikt over alle skoler med tilhørende areal og arealutnyttelse (areal per brukar) ○ Ansvar fordelt mellom eier, forvalter og brukar/rektor ○ Byggets tilstand ○ Inneklima ○ Brukbarhet (planløsning, fleksibilitet, tilpasset funksjonshemma) ○ Brannrisiko ○ Fuktskaderisiko ○ Innbruddssikkerhet ○ Offentlige pålegg ○ Kostnad for utbedring ○ Prioritering

Problemstilling 2: Rasjonelt system for kartlegging, planlegging og styring av vedlikehold på skolebyggene

Under dette punktet utledes kriterier for å svare på om fylkeskommunen har tilfredsstillende system for kartlegging, planlegging og styring av vedlikehold på skolebyggene. Problemstillingen besvares i kapittel 4.

NOU 2004:22 «Velholdte bygninger gir mer til alle – Om eiendomsforvaltningen i kommunesektoren»

Eiendomsforvaltningsutvalget konkluderer med flere kriterier for god eiendomsforvaltning, som nevnt under pkt. 9.1. Punkt to omhandler denne problemstillinga:

2) Det foreligger et rasjonelt system for planlegging og styring av eiendomsforvaltningen

Dette innebærer at eiendomsforvaltningen planlegger sin aktivitet og sin ressursbruk ut fra vedtatte mål og rapporterer om tilstand, prosesser og resultat i forhold til målene som ble omhandla i problemstilling 1.

KS: Bedre eiendomsforvaltning og vedlikehold: En veileder for folkevalgte og rådmenn

Kommunens øverste ledelse ved fylkestinget og fylkesrådmannen skal ivareta eierrollen på vegne av innbyggerne i fylkeskommunen. Bygninger og eiendommer er viktige ressurser i drifta og utviklinga av fylkeskommunen. Eierne bør stille seg spørsmål om hva fylkeskommunen eier, hva man trenger og hvordan kommunens eiendommer blir forvaltet.

For en fylkes-/kommune vil det normalt ikke være mulig å rette opp alle forhold innafør et budsjettår. Utredningene må derfor *gjøres planmessig over flere år* og innarbeides i fylkeskommunen si økonomiplan. Eiendomsforvaltning i fylkeskommunen er et langsiktig og systematisk arbeid for å utrede og vedlikeholde byggene.

KOBE: En god kommunal eiendomsforvaltning *Fordypning for folkevalgte*

Organisering av eiendomsforvaltningen

En god organisering tilrettelegger for god faglig kompetanse på alle nivåer i eiendomsforvaltningen, godt samarbeid og en god gjensidig rolleforståelse med klare ansvarsforhold i trekantforholdet mellom rollene som ivaretar funksjonene eierskap(folkevalgte), forvaltning – drift – vedlikehold og utvikling (FDVU) og bruk av bygningen.

For fylkeskommunen som har en større bygningsportefølge, er selve portefølgeforvaltningen også sentral i eiendomsforvaltningen. Det må vurderes om fylkeskommune har den bygningsmassen som trengs, med riktig lokalisering, dimensjonering, standard og fysisk utforming.

Fagkompetanse må først og fremst sikres gjennom dem som ivaretar forvaltningsfunksjonene på ulike områder og nivåer. Kravet til profesjonalisering av kommunal eiendomsforvaltning har økt de siste årene, en utvikling som kommer til å fortsette. Kravene kommet fra samfunnet i form av nye og strengere krav til bygningene og til oppgaver og ansvar som pålegges eiers forvaltning av bygninger. Kravene fra virksomhetene/skolene og brukerne skifter raskere og blir stadig mer omfattende, og eiers behov for styring, rapportering og oppfølging i forhold til eget ansvar bidrar også til denne utviklingen.

Fylkestinget bestemmer hvem som skal forvalte eiendommene. Det vanligste er at fylkestinget/kommunestyret gir forvaltningsansvaret til rådmannen som så fordeler ansvaret videre internt på ulike nivå.

Det første skrittet i utvikling av en god eiendomsforvaltning bør være å etablere et godt folkevalgt eierskap gjennom god rapportering og kommunikasjon mellom eiendomsforvalteren og de folkevalgte.

Sammendrag revisjonskriterier problemstilling 2:

Problemstilling 2	Revisjonskriterier
Har fylkeskommunen et rasjonelt system for planlegging og styring av vedlikehold på skolebygg?	<p>Dette innebærer at fylkeskommunen bør ha:</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ System for planlegging av vedlikehold <ul style="list-style-type: none"> ● System for kartlegging ● Rutiner for å handtere feil og mangler (avvikssystem) ○ Overordna styring av vedlikehold <ul style="list-style-type: none"> ● Mål og planer bør ta utgangspunkt i overordnede, vedtatte mål og strategier for vedlikehold og utvikling i fylkeskommunen ● Hensiktsmessig organisering

Problemstilling 3: Internkontrollsystem som sikrer at relevante HMS-krav for skolebygg blir fulgt

Fylkestinget har ansvar for å tilby elevene og tilsette gode skolebygg som er godt egna formålet. Krav til skolens standard er beskrevet i en rekke lover og forskrifter som ivaretar helse, miljø og sikkerheten for brukerne av bygga. Fylkeskommunen er pålagt å holde seg informert om gjeldende regler og skal kontrollere og dokumentere at disse følges gjennom fylkeskommunen sin internkontroll. Gjeldende regelverk:

Lov/forskrift	Tema
Internkontrollforskriften	Eier skal selv kontrollere og dokumentere at lover og regler følges i virksomheten
Opplæringsloven	Fysisk og psykisk arbeidsmiljø for barn og ungdom i skolen. Kapittel 9a
Lov om helsetjenesten i kommunen	Fysisk og psykisk miljø for alle brukere av bygga.
Forskrift for miljørettet helsevern i barnehager og skoler	Krav til inneklime, støyforhold, hygiene, lysforhold og luftforhold, i barnehage og skole
Arbeidsmiljøloven	Krav til fysisk arbeidsmiljø for alle tilsette i kommunal virksomheten
Forurensingsloven	Helsefarlige stoffer –Asbest, PCB, kjemikalier m.m.
Lov om brann og eksplosjonsvern	Bygningens sikkerhet mot brann og trygge rømningsveier
Bygningsloven (PBL) Teknisk forskrift (TEK)	Bygningsteknikk (mest i forbindelse med nybygg, ombygging og rehabilitering)
Kommuneloven	Regnskap, forvaltning og rapportering
Forskrift om årsbudsjett Forskrift om årsregnskap og årsberetning	Formuesbevaring (vedlikehold skal finansieres over driftsbudsjettet, opp gradering over investeringsbudsjettet)

Kjelde: KS: Bedre eiendomsforvaltning og vedlikehold

Dersom fylkeskommunen følger lover og forskrifter for sine bygg har man grovt sett et rimelig godt vedlikeholdt bygningsmasse som ivaretar brukerne sine behov for helse, miljø og sikkerhet.

Opplæringslova og rundskriv Udir-4-2014

I rundskrivet blir det presisert at skolen må kunne dokumentere at de har et system for internkontroll, og at skolen må kunne legge frem skriftlig dokumentasjon på dette.

Skoleeier/fylkeskommunen sitt ansvar

Skoleeier sitt ansvar for å følge opp skolene, og sikre krav i regelverket blir oppfylt, går frem av opplæringslova § 13-10.

«Kommunen/fylkeskommunen (...) har ansvaret for at krava i opplæringslova og forskriftene til lova blir oppfylte, under dette å stille til disposisjon de ressursene som er nødvendig for at krava skal kunne oppfylles.

Kommunen/fylkeskommunen (...) skal ha et forsvarlig system for vurdering av om krava i opplæringslova og forskriftene til lova blir oppfylt. Kommunen/fylkeskommunen (...) skal ha et forsvarlig system til å følge opp resultatene fra disse vurderingene(...).»

Forskrift om systematisk helse-, miljø- og sikkerhetsarbeidet i virksomheter (internkontrollforskrifta)

Internkontrollforskrifta ligger til grunn for alt internkontrollarbeid. Formålet med internkontroll er å fremme helse, miljø og sikkerhet (HMS) i offentlig og privat bedrift gjennom systematisk og skriftlig dokumentert styring, kontroll og deltaking.

Det er ledelsen i virksomheten som plikter å sørge for systematisk oppfølging av de krav regelverket stiller til HMS. Hensikten med systemet er å sikre at problem oppdages og tas hånd om i tide. Internkontroll er kvalitetssikring. Oppfølging gjøres i samarbeid med tilsatte og deres representanter.

Det skal være skriftlige beskriving av:

- ✓ Hva mål skolen har for helse, miljø og sikkerhet.
- ✓ Hvordan skolen er organisert, blant annet fordeling av ansvar og oppgaver innenfor HMS.
- ✓ Hvilken kartlegging av risiko er gjennomført
- ✓ Hva som skal gjøres, når og av hvem for å fremme helse, miljø og sikkerhet (handlingsplan)
- ✓ Rutiner for å håndtere feil og mangler (avvikssystem)
- ✓ Hvordan HMS-rutinene blir gjennomgått for å sikre at de fungerer etter hensikten.

Interne HMS-retningslinjer i Møre og Romsdal fylkeskommune

På fylkeskommunen sine intranettsider, ligger det tilgjengelig interne retningslinjer og prosedyrer for HMS i Fylkeskommune. Disse samsvarer med Internkontrollforskriften sine krav til fylkeskommunen og dokumentasjon av denne.

Sammendrag revisjonskriterier problemstilling 3:

Problemstilling 3	Revisjonskriterier
<p>Har fylkeskommunen et internkontroll system for å sikre at relevant HMS-krav for skolebygg blir fulgt?</p>	<p>Har skoleeier et forsvarlig system som sikrer at det foreligger skriftlige beskriving av:</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Hvilke mål skolen har for helse, miljø og sikkerhet. ○ Hvordan skolen er organisert, blant anna fordeling av ansvar og oppgaver innenfor HMS. ○ Hva for kartlegging av risiko som er gjennomført ○ Hva som skal gjøres, når og av hvem, for å fremme helse, miljø og sikkerhet (handlingsplan) ○ Rutiner for å handtere feil og mangler (avvikssystem) ○ Hvordan HMS- rutinene blir gjennomgått for å sikre at de fungerer etter hensikten. <p>Skoleeier skal ha et forsvarlig system til å følge opp resultatene fra vurderingene over.</p>

Problemstilling 4: Godt og verdibevarende vedlikehold

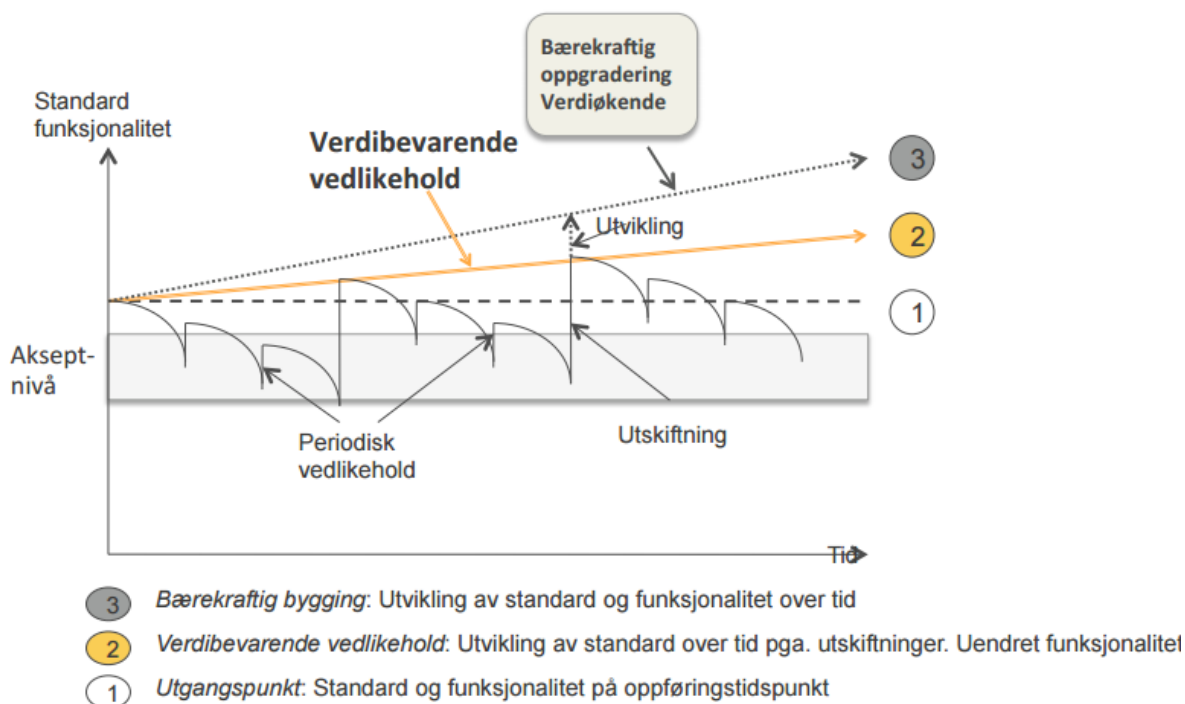
Normalt baserer vedlikeholdsstrategien på et verdibevarende vedlikehold som det grunnleggende fundament. Det betyr at eier forplikter seg til å opprettholde verdien på sine bygninger gjennom levetiden ved å sørge for tilfredsstillende vedlikehold. Ambisjonsnivået for tilstand og standard må ha en politisk forankring. Dette gir basis for aktiv oppfølging av de som er ansvarlige for eiendomsforvaltningen i fylkes- og kommunene.

Når vedlikeholdsstrategi er fraværende fører det til «akuttiltak» slik at alt vedlikeholdsarbeidet bærer preg av «brannsløkking». Det sier seg selv at økonomien i en slik tvungen strategi hvor planlegging er fraværende blir dårlig.

Hos mange offentlige forvaltere kan ansvaret for vedlikehold være plassert både sentralt og desentralt. Her vil det være viktig å være klar over sammenhengen mellom det preventive (proaktive) og det løpende (reaktive) vedlikeholdet. Der det løpende vedlikeholdet ute i skolene ikke blir prioritert vil resultatet bli at det preventive vedlikeholdet må økes og totalutgiftene øker.

Hva er verdibevarende vedlikehold

Verdibevarende vedlikehold er en kontinuerlig oppgradering til dagens standard, dvs. at byggets standard øker over tid. Dette blir illustrert i følgende prinsippsskisse (fra eiendomsstrategien):

Multiconsult og PriceWaterhouseCoopers (2008). Vedlikehold i kommunesektoren. Fra forfall til forbilde.

På oppdrag fra KS har Multiconsult og PriceWaterhouseCoopers utarbeidet rapporten «Vedlikehold i kommunesektoren. Fra forfall til forbilde» i 2008.

Det gis i rapporten et estimert gjennomsnittlig kostnadsbehov for vedlikehold av (fylkes-) kommunal bygningsmasse. I etterkant av dette ga KS ut veilederen «Bedre eiendomsforvaltning og vedlikehold».

Det estimerte kostnadsbehovet omfatter alle kostnader til vedlikehold slik de er definert i NS 3454 «Livssyklus kostnader for byggverk». Det betyr at alle periodiske vedlikeholdstiltak og utskiftninger er inkludert¹⁵.

For en gjennomsnittlig (fylkes-)kommunal bygningsportefølje blir det estimert med nødvendig vedlikeholdskostnad til ca. kr. 170 per kvm i gjennomsnitt per år. Dette normtallet brukes for å vurdere fylkeskommunens ressursbruk når det gjelder vedlikehold.

Beregningen er basert på 60 års levetid/bruktid (som ofte legges til grunn for offentlige formålsbygninger). En levetid på 30 år vil avkorte behovet for vedlikehold til ca. 100 kr/kvm/år.

Fylkeskommunen har et tilfredsstillende vedlikehold av sine skolebygg dersom ovennevnte krav i hovedsak er oppfylt. Fylkeskommunen baserer seg på 40 års levetid for sine skolebygg og bør derfor ha et gjennomsnittlig ressursbruk til vedlikehold på over kr. 100 per kvm/år.

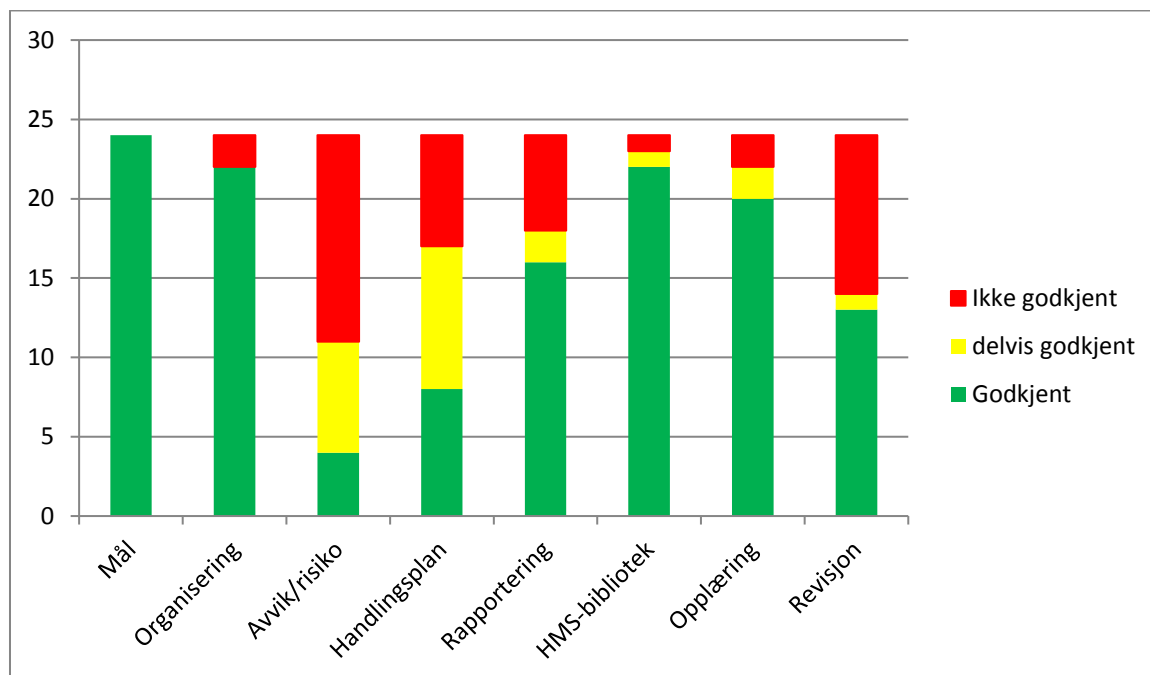
Sammenheng revisjonskriterier problemstilling 4:

Problemstilling 4	Revisjonskriterier
Har fylkeskommunen et godt og verdibevarende vedlikehold av sine skolebygg?	Følgende forhold må foreligge: <ul style="list-style-type: none"> ○ Politisk vedtatt mål om verdibevarende vedlikehold <ul style="list-style-type: none"> ● Ambisjonsnivå for tilstand og standard ○ Gjennomsnittlig ressursbruk til vedlikehold på over. kr. 100 per kvm i gjennomsnitt per år

¹⁵ Det understrekes at kostnadsbehovet er satt ut fra et bygningsteknisk ståsted med tanke på verdibevarende vedlikehold. Det er dermed ikke hensyntatt hva som faktisk er mest økonomisk fordelaktig i forhold til vedlikeholdsstrategi og økonomisk optimalt vedlikehold.

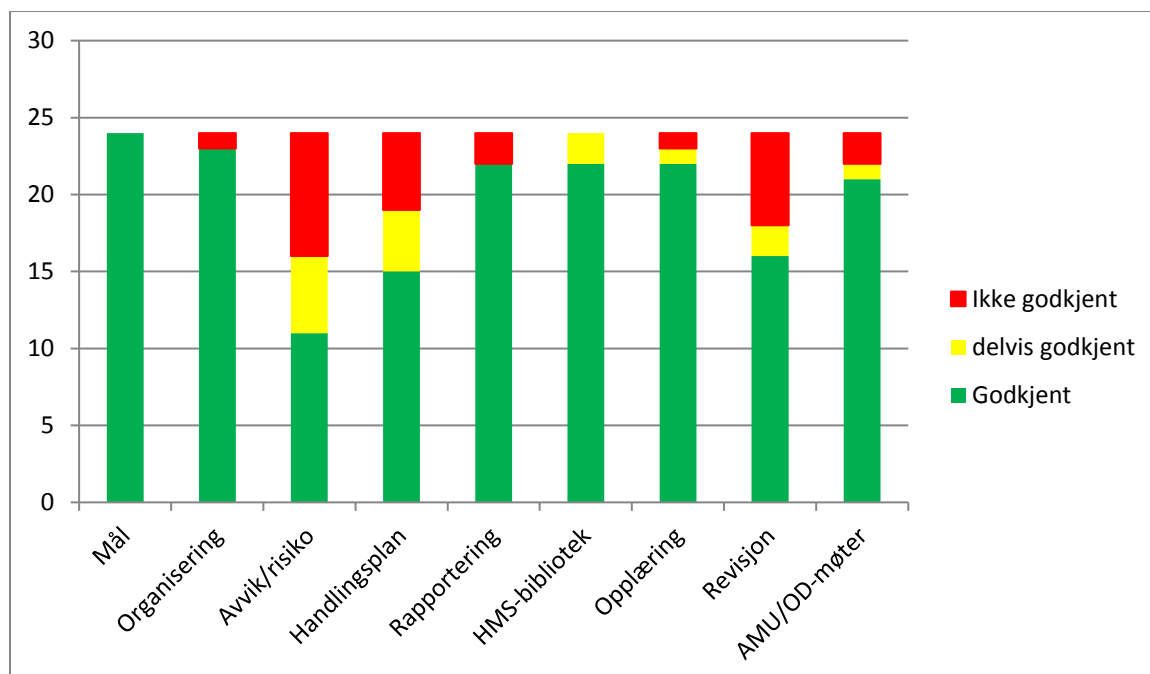
Vedlegg 2: Diverse HMS tabeller

Figur: Status på skolene sitt lokale HMS- systemdokumentasjon for 2015

Kilde: Nettsideevaluering veke 53 – 2015

Figur: Status på skolene sitt lokale HMS- systemdokumentasjon for 2016

Kilde: Nettsideevaluering veke 52 – 2016

Vedlegg 3: Hørings svar fra fylkesrådmannen

Notat

Møre og Romsdal
fylkeskommune

Forvaltningsrevisjonsrapport - Vedlikehold av skolebygg

Notat utarbeidet av Per Olaf Brækkan

Dato 03.05.17

Tilbakemelding på høringsutkastet:

Dette notatet gir tilbakemelding på de punkter og momenter som vi oppfatter som ufullstendige eller misvisende per i dag. Rapporten som helhet er god og gir stort sett et noenlunde riktig bilde av situasjonen per desember 2016.

Etter siste intervjurunde og oversendelse av dokumentasjon har fylkesrådmannen fullført eiendomsstrategien. Målsettingene for eiendomsmassen er enstemmig vedtatt av fylkesutvalget 3.april 2017 i sak U-24/17 *Eigedomsstrategi for Møre og Romsdal fylkeskommune 2017 – 2026*.

«1. Fylkesutvalet godkjenner eigedomsstrategien for Møre og Romsdal fylkeskommune 2017-2026 slik den går fram av fylkesrådmannen sitt saksframlegg.

2. Fylkesutvalet tek fylkesrådmannen si orientering om vidare prosesser knytt til eigedomsstrategien, herunder mellom anna OU-prosessen, til etterretning.»

Vedtatt eiendomsstrategi er vedlagt dette notatet. Likeledes er også de sakene som fylkesrådmannen har fremmet for politisk behandling til fylkestinget i juni, og som angår vedlikeholdet av skolene, lagt ved dette notatet.

Vedlegg

1. Eiendomsstrategi
2. Investeringsprogram 2018-2027
3. Vedlikeholdsplan 2018-2022
4. Tilstandsrapport Multiconsult alle skolebygg – datert februar 2017
5. Tilstandsanalyse etter NS3424 av alle skolebygg – datert november 2016
6. Overordnet utviklingsplan – datert februar 2016

Kommentarer:

Innledning – kapittel 1 og kapittel 2

For forståelsen sin del kunne det vært oppklarende om en var tydeligere på hvordan en definerer vedlikehold. Dette er ofte brukt som en samlebetegnelse hvor både driftsoppgaver, utskifting- og utviklingstiltak blir inkludert. ByVe har siste årene strammet inn bruken av begrepene – da særlig i forhold til hvordan kostnadene føres i henhold til KRS (kommunal regnskapsskikk). Vedlikehold føres i hovedsak som driftskostnad mens utskifting og utvikling føres som investering.

Vi baserer begrepsbruken på NS 3454.

Problemstilling 1: Mål og planer for vedlikehold

Vi er enige i revisjonskriteriene som er basert på den politisk tilsluttede utredningen NOU 2004:22 *Velholdte bygninger gir mer til alle*.

Revisors vurdering var nok riktig på det tidspunktet den ble forfattet, men etter fylkesutvalgets vedtak i U-24/17 har fylkeskommunen i dag tydelige politiske mål for eiendomsmassen. Likeledes er det etablert langsiktige planer for vedlikehold og utvikling som fremmes politisk parallelt med strategi- og rammesakene i fylkestingets junisamling.

I eiendomsstrategiens pkt 8.3 – *Årshjul* er rapporteringsregimet beskrevet – herunder også de fleste momentene nevnt i revisjonskriteriene.

Det vises til vedleggene 1-3 og 6 til dette notatet.

Problemstilling 2: System for kartlegging, planlegging og styring av vedlikehold

Revisjonsrapporten lister opp vedtatte rammer i økonomiplanen til vedlikehold. Det vises her kun til investeringsmidler – som i prinsippet (etter KRS) skal dekke utskifting og utvikling.

I tillegg bevilges det driftsmidler A-midler (13,742 mill i 2017) og midlene fra salg av konsesjonskraft tildeles ByVe til ENØK-tiltak (budsjettet 6,25 mill i 2017). Dette er driftsmidler som benyttes til vedlikeholdstiltak etter definisjonen gitt i NS3454 og KRS-en.

Vi er uenig i revisors vurdering om at vi ikke har et system for kartlegging, planlegging og styring. Dette systemet – Facilit FDVU - er kjøpt og etablert i organisasjonen. Utfordringen er ikke systemet, men bruken av det. Vår vurdering i forbindelse med eiendomsstrategien har vært at ressursbruk og kompetanse på skolene har begrenset bruken av systemet. Dette vil det nå gjennom den kommende OU-prosessen ryddes opp i ved at alt eiendomsansvar sentraliseres og at det ute i regionene utpekes og utdannes ressurspersoner som skal følge opp systemet. Arbeidet forventes å være på plass første halvdel 2018.

Ved gjennom organisasjonsutviklingen å gjøre Facilit FDVU mer operativt for alle skolene vil også alle lov- og forskriftskrav kunne planlegges og dokumenteres.

Likeledes er alt ansvar for kartlegging og planlegging av både drift, vedlikehold og utskifting nå tydeliggjort gjennom vedtatt eiendomsstrategi. (Se vedlegg 1)

Problemstilling 3: Internkontroll som sikrer at relevante HMS-krav følges

Fylkesrådmannen har ingen merknader.

Problemstilling 4: Godt og verdibevarende vedlikehold

Fylkesrådmannen har ikke satt seg inn i tallmaterialet i revisjonsrapporten på detaljnivå. I samband med utvikling av eiendomsstrategien vurderte Multiconsult samme problemstilling og funnene deres viser også at fylkeskommunen bruker mindre enn anbefalt og at dette har vært med å bygge opp det vedlikeholdsetterslepet (se vedlegg 4 og 5) som ble kartlagt i høst.

Konklusjon

Som påpekt under intervjuene så fylkesrådmannen forut for revisjonsarbeidet noen utfordringer ved eiendomsforvaltningen, herunder også vedlikeholdsarbeidet, i fylkeskommunen. Det var allerede tatt grep med å forbedre eiendomsforvaltningen gjennom et arbeid med å utvikle en eiendomsstrategi.

Prosessen med strategien syntet at kompetansen og organiseringen med lokal tilstedeværelse er brukbar innenfor de fleste arbeidsoppgavene, men at det mangler koordinering og spisskompetanse innenfor noen (viktige) deler av forvaltningen. Likeledes at den økonomiske rammemodellen for de videregående skolene medførte en skjevfordeling av vedlikeholdsmidlene mellom skolene og en generell underfinansiering av vedlikehold.

Det må bemerkes at på tross av en del påviste mangler har utviklingen av eiendomsstrategien vist at eiendomsmassen har en brukbar gjennomsnittlig tilstand, men at det er noen eiendommer som har store mangler som gir store økonomiske utslag.

Med vedtatt eiendomsstrategi står nå fylkesrådmannen rustet til å gjennomføre nødvendige organisasjonsendringer for at forvaltningen fullt ut skal kunne svare til kriteriene gitt i NOU 2004:22. Velholdte bygg gir mer til alle.

Mye av strategien er allerede implementert gjennom saker allerede innarbeidet i det politiske årshjulet:

Tilstandsanalyse/vedlikeholdsplan T-15/16

Investeringsprogram T-44/16

Disse sakene er slått sammen til en felles sak i 2017 og er allerede fremmet for politisk behandling i sak PN-8/17. (Saken går videre til fylkestinget 12.-13.juni)

Vedlegg:

1. Egedomsstrategi for Møre og Romsdal fylkeskommune
2. Investeringsprogram for fylkeskommunale bygningar 2018-2027 (politisk sak)
3. Vedlikehaldsplan 2018 – 2021
4. Teknisk tilstand 2016 – videregående skoler i Møre og Romsdal
5. Tilstandsanalyse alle bygg
6. Overordnet utviklingsplan